

TETILEANU CERASELA MIHAELA
COORDONATOR DE PROIECT,
PROF. ÎNVĂȚĂMÂNT GIMNAZIAL - DISCIPLINE ECONOMICE

COCIUBA MARIA
PROF. ÎNVĂȚMÂNT PRIMAR

NIRESTEAN ANA
PROF. ÎNVĂȚMÂNT PRIMAR

CONSTANTINESCU CRINA
PROF. ÎNVĂȚMÂNT PRIMAR

GALAFTION LAURA
PROF. ÎNVĂȚĂMÂNT GIMNAZIAL, LIMBA ROMÂNĂ

CIOBANU IOANA
PROF. ÎNVĂȚĂMÂNT GIMNAZIAL, CHIMIE

NIRESTEAN MIRCEA TEOFIL
PROF. ÎNVĂȚĂMÂNT GIMNAZIAL, MATEMATICĂ

ALEXA DOINA
PROF. ÎNVĂȚĂMÂNT GIMNAZIAL, ARTE PLASTICE

TOTI DIFERITI, TOTI EGALI

Activitate de job shadowing pentru elevii cu cerințe educaționale speciale

Sibiu

2019 Procesare computerizată: Karpăt Pixel SRL

ISBN 978-973-0-30324-7

Proiect finanțat prin programul Erasmus + al Uniunii Europene

KA1 / 2018-1-RO01-KA101-048436

Conținutul prezentului material reprezintă responsabilitatea exclusivă a autorilor, iar Agenția Națională și Comisia Europeană nu sunt responsabile pentru modul în care va fi folosit conținutul informației

INTRODUCERE

Denumire proiect: „Toți diferiți, toți egali - Activitate de job shadowing pentru elevii cu cerințe educaționale speciale”;

Beneficiar: Școala Gimnazială nr. 21 Sibiu, coordonator prof Tetileanu Mihaela

Organizație de primire: Agrupamento de Escolas de Penacova, Portugalia

Necesitatea proiectului:

Nevoia unor abordări didactice interesante, atractive, pentru fiecare elev, cu finalitate practică, cu tentă terapeutică, holistică apare ca o necesitate a creșterii eficienței actului educativ.

Este nevoie de abordarea specifică și diferențiată a elevilor cu nevoi speciale, reducând astfel riscul de abandon școlar la nivel local, găsirea unor metode de a atrage și menține elevii la școală.

Activitatea de job shadowing de 2 săptămâni din Portugalia, 13-24 mai 2019 a oferit prilejul celor 8 cadre didactice participante de a-și îmbogăți cunoștințele metodice - cele profesionale și personale culturale și lingvistice cu accent pe metodele de lucru cu elevii cu cerințe educaționale speciale: Vor primi informații cu privire la sistemul de învățământ portughez, valorile și tradițiile culturii portugheze și vor participa la evenimente cultural-artistice;

Obiectivul general al proiectului:

- dezvoltarea profesională și personală a cadrelor didactice prin participarea la activități de observare în străinătate, în scopul de a învăța noi metode activ-participative utilizate în activitățile de predare-învățare-evaluare pentru a crește interesul tuturor elevilor în dezvoltarea personală și profesională, reducând astfel absenteismul și abandonul școlar - obiectiv identificat cu Ținta strategică nr. 2 din Planul de dezvoltare instituțională a Școlii aplicante pentru orizontul de timp 2017-2021;

Obiectivele specifice ale proiectului:

- dezvoltarea competențelor profesionale și personale pentru 8 profesori ce lucrează cu elevi cu nevoi speciale din instituție, ducând la îmbunătățirea stilului lor de predare ;

- realizarea pentru anul școlar 2019-2020 a unui ghid de bune practici cu metode de predare-învățare aplicabil elevilor cu cerințe speciale;

- creșterea gradului de încredere în forțele proprii pentru elevii cu nevoi speciale integrați în învățământul de masă al școlii aplicante;

- promovarea, valorificarea și dezvoltarea dimensiunii europene în educație în rândul profesorilor din școală prin diseminarea, valorizarea informației/ bunelor

practici însușite prin stagiul de observare în cadrul proiectului finanțat prin Programul ERASMUS+, având ca rezultat final obținerea Titlului de Școală Europeană.

**Coordonator,
Prof. Mihaela Tetileanu**

„TOȚI DIFERIȚI, TOȚI EGALI” – PROIECT ERASMUS +

ANALIZA COMPARATIVĂ A MODALITĂȚILOR DE INCLUZIUNE ȘI EDUCARE A ELEVILOR CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE

“În livadă ne place să avem copaci care rodesc mai devreme sau mai târziu, (...) toate aceste roade sunt bune, nici unul nu este de aruncat. De ce să nu acceptăm în școli minți mai agere sau mai încete? De ce nu le-am ajuta? Pierdem timp, dar câștigăm satisfacție și respect.”

Comenius

PROF. ANA NIREȘTEAN
PROF. MIRCEA TEOFIL NIREȘTEAN

ASPECTE TEORETICE PRIVIND INCLUZIUNEA ȘCOLARĂ, PEDAGOGIA DIVERSITĂȚII ȘI EDUCAȚIA DIFERENȚIATĂ, CURRICULUM DIFERENȚIAT

INCLUZIUNEA ȘCOLARĂ

În ultimii 15-20 de ani inovațiile din domeniul educației au adus în centrul atenției specialiștilor (cadre didactice sau cercetători), dar și a elevilor și părinților, situații educaționale noi, inedite, care au supus mediul școlar unor adevărate încercări. **Teorii ideologice** precum cele **legate de incluziune și integrare școlară**, cele legate de normalizarea mediului de învățare sau a celui social ridică în continuare probleme serioase legate de implementarea în practică a ideologiei acestui curent educațional importat din Occident.

Copilul, ca principal actor al școlii, primește adesea diverse etichete: „copil rău”, „copil din familii dezorganizate”, „copil neastâmpărat” etc. Fiecare copil, însă, prin natura sa, nu este nici „bun”, nici „rău”, el este doar „copil”, această noțiune în sine având o conotație pozitivă. Copilul primește aceste etichete generate de limitele adultului, părinte, profesor, în relația cu copilul aflat în grija și în responsabilitatea sa.

Realitatea și dinamica vieții sociale, culturale, economice, precum și noile provocări ale lumii contemporane au determinat schimbări majore în proiectarea și implementarea politicilor și programelor educaționale. Problematika cerințelor

educative speciale în educație și formare pentru toți copiii au devenit un domeniu prioritar de acțiune pentru specialiștii din învățământ, în contextul promovării principiilor educației pentru toți și normalizării vieții personale a persoanelor cu cerințe educative speciale. În decursul timpului s-au produs schimbări continue atât la nivel teoretic, cât și la nivel practic, mai ales în domeniul educației incluzive, al educației și accesului în școli al copiilor cu cerințe educative speciale sau proveniți din medii socioculturale și economice defavorizate.

Ca urmare a multiplelor transformări și măsuri reformiste din ultimele decenii, învățământul românesc actual trebuia să răspundă și la provocările educației incluzive, determinate de necesitatea schimbării mentalităților și atitudinilor referitoare la elevii diferiți de cei „normali” și a reprezentărilor sociale asupra acestor copii cu CES, a renunțării la etichetări și stigmatizări și a oferirii de șanse egale în vederea integrării lor în comunitate și în societate.

Educația incluzivă și pedagogia diversității, prin scopul și valorile promovate, oferă cadrul necesar pentru ceea ce înseamnă „**Scoala pentru toți**”. Școala, ca instituție a comunității, trebuie să ofere servicii educaționale oricărui copil sau tânăr, indiferent de originea, natura sau particularitățile lui bio-psiho-socioculturale. Evoluția socială din ultimii ani a adus în actualitate ideea de diversitate umană, de unitate în diversitate, de valorizare a diversității și a oportunităților oferite educației și culturii universale de diversitatea experiențelor, tradițiilor și modelelor apărute în decursul timpului și a generat fundamentarea teoriilor și practicilor referitoare la **integrarea și incluziunea școlară a tuturor categoriilor de elevi** permițând o nouă abordare a activităților de învățare în școală și asigurând șanse egale de access la educație pentru toți membrii comunității, cerințe de instruire și educație în funcție de potențialul intelectual și aptitudinal al fiecărui copil inclus în programul educațional al unei școli. În acest sens, se impune adaptarea structurii și conținutului învățământului la particularitățile psihofizice, de vârstă și individuale ale elevilor, în vederea dezvoltării cât mai echilibrate și mai armonioase a personalității lor.

Eficiența și reușita activităților didactice din școlile incluzive și integrarea școlară a copiilor cu CES sunt condiționate de următoarele elemente:

- a.) **DIFERENȚIEREA ȘI ADAPTAREA CURRICULUMULUI ȘCOLAR** în funcție de categoria de copii și de cerințele speciale în învățare determinate de prezența unor deficiențe, a unor dificultăți de învățare, adică un curriculum școlar individualizat pentru elevii cu CES (planuri de învățare individualizate, metode și mijloace de învățământ adecvate, conținuturi accesibile, flexibilitate în proiectarea didactică) și adaptarea conținuturilor prevăzute în programa școlară, în concordanță cu cerințele educaționale individuale ale elevilor;
- b.) **PARTENERIATUL ÎN PREDARE**, realizat de oricare două sau mai multe cadre didactice care au în clasă elevi cu CES. Această modalitate de lucru se folosește atunci când se urmăresc obiective legate de integrarea în grupul școlar a copiilor cu CES în așa fel încât să asigure

obținerea de succese / încurajări la nivelul grupului, să asigure încrederea în sine a copilului cu CES;

- c.) **ÎNCADRAREA STRATEGIILOR INCLUZIVE ȘI A METODELOR DE ÎNVĂȚĂMÂNT INTERACTIVE ÎN PRACTICA EDUCAȚIONALĂ** pentru dezvoltarea capacităților cognitive, sociale, motrice, artistice, afective necesare autonomiei și independenței copilului în relațiile cu cei din jur;
- d.) **FORME DE EVALUARE CONTINUĂ** care monitorizează progresul individual și facilitează planificarea optimă a activității școlare pentru elevi;
- e.) **ATITUDINEA POZITIVĂ / DE ACCEPTARE A ELEVILOR CU CES ȘI EVITAREA ETICHETĂRIILOR** din partea cadrelor didactice, a colegilor de clasă și a colectivului de elevi ai școlii. Activitățile diferențiate schimbă climatul întregii clase/ școli, iar cooperarea profesorilor poate determina atitudini pozitive față de elevii CES;
- f.) **FORMAREA CADRELOR DIDACTICE** în domeniul educației incluzive și metodologiei activităților cu elevii care prezintă cerințe educative speciale;
- g.) **UN MANAGEMENT AL CLASEI** care să faciliteze forme moderne și flexibile de instruire și de lucru pe grupe de elevi;
- h.) **COOPERAREA CU FAMILIILE/ APARTINĂTORII ELEVILOR** și responsabilizarea acestora în procesul de formare și instruire a elevilor integrați;
- i.) **ASIGURAREA SUPORTULUI LOGISTIC, MATERIAL ȘI FINANCIAR** necesar școlilor pentru a susține și aplica programele de integrare școlară a elevilor cu CES;
- j.) **CONSTRUIREA UNEI REȚELE ÎNTRE CEI CARE CONSIDERĂ EDUCAȚIA INCLUZIVĂ CA FIIND IMPORTANTĂ**, au experiență în domeniu și recunosc necesitatea schimbării în sistemele de învățământ;
- k.) **PROMOVAREA UNOR NOI CONCEPȚII ȘI TEORII DIN DOMENIUL PSIHOPEDAGOGIEI MODERNE**, valorizarea teoriei inteligențelor multiple, conform căreia inteligența este compusă nu numai din aptitudini logice, matematice și verbale, ci și din aptitudini artistice, Kinestezice, interpersonale și alte dominante aptitudinale favorabile unei dezvoltări echilibrate a copilului.

PEDAGOGIA DIVERSITĂȚII ȘI EDUCAȚIA DIFERENȚIATĂ

Pedagogia diversității, ramură a pedagogiei generale apărută la finele anilor 90 ca rezultat al noilor atitudini și valorizări manifestate față de copiii cu CES sau aparținând unor categorii defavorizate, vulnerabile. În baza documentelor și recomandărilor internaționale recunoscute de majoritatea țărilor sau sistemelor educaționale, aceștia trebuie să beneficieze de servicii educaționale adaptate nivelului lor intelectual, aptitudinal și cultural, pentru respectarea dreptului fundamental la educație și egalizarea de șanse la accesarea serviciilor educaționale în comunitățile de care aparțin. Prin aplicarea pedagogiei diversității, școlile sunt în măsură să răspundă cerințelor educaționale ale elevilor, cerințe determinate de o serie de factori independenți de voința copilului: dizabilitate, apartenență etnică, religioasă, lingvistică sau culturală; prezența unor tulburări sau stări psihocomportamentale, emoționale și relaționale care afectează adaptarea și integrarea școlară a elevilor; nivel intelectual și aptitudinal diferit de populația școlară majoritară. Pedagogia diversității răspunde astfel unui principiu fundamental al didacticii generale referitor la respectarea particularităților de vârstă și individuale ale elevilor dintr-o clasă/ grupă, pedagogia diversității este o pedagogie a acceptării, a valorificării și valorizării diversității beneficiarilor serviciilor educaționale, o pedagogie a centrării pe elev, întrucât susține acele demersuri metodologice focalizate pe cerințele și posibilitățile beneficiarilor educației, indiferent de particularitățile lor bio-psiho-socioculturale. Principalele concepte corelate pedagogiei diversității sunt diferențierea, adaptarea, individualizarea, serviciile de sprijin.

Diversitatea în educație și aplicarea unei pedagogii a diversității în școală permit identificarea unor finalități comune ale educației incluzive și ale educației interculturale. Diversitatea în educație încearcă să ridice la rang de principiu respectarea și valorizarea diversității umane, iar școala care promovează diversitatea promovează în egală măsură incluziunea și interculturalitatea. În acest context, misiunea școlii se concentrează pe asigurarea condițiilor și pe a oferi tuturor elevilor posibilitatea de a învăța în funcție de ritmul, capacitățile, cerințele și trăsăturile proprii de personalitate și de a se exprima conform apartenenței culturale cu care se identifică.

DIFERENȚIEREA

Diferențierea urmărește abordarea procesului instructiv-educativ pe baza observațiilor și examinării cerințelor individuale/ specifice ale fiecărui copil, antrenarea resurselor instituționale și valorizarea competențelor profesionale ale cadrelor didactice pentru a răspunde la provocările diversității elevilor dintr-o clasă/ școală. Diferențierea în educație presupune personalizarea și individualizarea demersului instructiv-educativ pe baza observațiilor și a examinării nevoilor specifice ale fiecărui elev, antrenarea capacităților/ resurselor personale și de grup ale specialiștilor, schimbând astfel rolul profesorului ca principal actor în procesul

didactic în favoarea acțiunilor de flexibilizare și diversificare a activităților didactice.

Instruirea diferențiată presupune personalizarea sau individualizarea demersului instructiv-educativ în raport cu setul de observații și examinarea cerințelor individuale specifice fiecărui copil. Instruirea diferențiată trebuie pusă în relație și cu individualizarea activității pedagogice, care se referă la strategia didactică, tratarea adecvată a unor elevi în desfășurarea lecțiilor, nuanțarea activităților de muncă independentă, modalitatea adecvată de prezentare a conținutului, în concordanță cu particularitățile însușirii acestuia de către unii elevi.

Individualizarea instruirii/ tratarea diferențiată în funcție de particularitățile individuale ale elevilor se realizează foarte diferit din perspectiva cadrului didactic. Cele mai frecvente dintre situațiile întâlnite sunt:

- a.) copiii primesc sarcini diferențiate pe parcursul tuturor activităților (modalitatea de diferențiere și individualizare cea mai frecventă);
- b.) Adaptarea formelor de învățare pe categorii/ tipologii de elevi;
- c.) Adaptarea și transformarea spațiului din clasă, amplasarea mobilierului în funcție de cerințele speciale ale copiilor;
- d.) Utilizarea de metode, procedee și mijloace suplimentare pentru a răspunde cerințelor educaționale ale unor anumiți copii din clasă;
- e.) Acordarea de sprijin individual copiilor în diverse situații, în funcție de interesele, preocupările și particularitățile individuale ale acestora;
- f.) Ritmul instituit de cadrul didactic este determinat de diferențele dintre copii, de experiențele lor anterioare, de stilul, cerințele și capacitățile lor.

Pentru ca individualizarea instruirii să se finalizeze cu rezultate satisfăcătoare, cadrul didactic trebuie să aibă în vedere următoarele două aspecte:

- a.) Respectarea ritmului propriu de învățare, crearea de condiții pentru ca fiecare elev să lupteze în ritm propriu;
- b.) Stabilirea sarcinilor de învățare și adecvarea lor la particularitățile individuale ale elevilor și nu la cele de vârstă.

Cadrul didactic trebuie să aibă în vedere și particularitățile dezvoltării intelectuale (capacitatea de achiziție, interpretare, aplicare, analiză, sinteză, evaluare critică a cunoștințelor), precum și particularitățile mediului sociocultural din care provine elevul.

Pornind de la recunoașterea nevoilor individuale existente în cadrul unei clase, de la asigurarea unei activități de predare adecvate și de la o evaluare a eficienței activităților, pentru a crește performanța școlară, **diferențierea presupune strategii aplicabile în patru domenii:**

1. **Diferențierea activității de învățare prin resurse** - selectarea atentă a materialului demonstrativ cu ajutorul căruia elevii au acces în mod adecvat la conținutul lecției;

2. **Diferențierea activității prin sarcini** - oferirea unor sarcini variate, care cuprind conținutul principal de cunoștințe;
3. **Diferențierea activității de învățare prin sprijin** oferit de educatori specializați, de colegi, sprijin individual din partea profesorului, sprijin prin tehnologie și sisteme electronice adecvate, recompensarea succeselor, activități în echipă sau în grupe mici;
4. **Diferențierea prin răspuns** - stabilirea de obiective accesibile pentru lecții, prezentarea explicită a criteriilor de evaluare, dezvoltarea unor planuri individuale de acțiune, crearea unui sistem de parteneri de răspuns.

În concluzie, diferențierea (ca atribut al individului) și incluziunea/integrarea școlară (ca scop al acțiunii de formare a individului) devin coordonate ale dezvoltării personalității. Diferențierea și individualizarea instruirii reprezintă și o probă a viabilității proiectării pedagogice de tip curricular, pe axa obiectivelor-conținuturi-strategii de predare-învățare-evaluare deschise, perfectibile în sensul unei creativități pedagogice superioare, racordate la valorile promovate de incluziune și diversitate în spațiul școlii din zilele noastre.

CURRICULUM DIFERENȚIAT

Conținutul diferențiat se referă la modalitățile de selectare și de organizare a conținuturilor, a metodelor de predare-învățare, a metodelor și tehnicilor de evaluare, a standardelor de performanță și a mediului psihologic de învățare, în scopul diferențierii experiențelor de învățare și de adaptare a procesului instructiv-educativ la posibilitățile aptitudinale și de înțelegere, la nivelul intereselor și cerințelor educaționale, la ritmul și la stilul de învățare ale elevului. Diferențierea urmărește valorificarea potențialului intelectual și aptitudinal al copiilor, dominantele personalității și capacitatea de înțelegere și prelucrare a informațiilor/ cunoștințelor dobândite în cadrul procesului instructiv-educativ, sens în care, diferențierea poate fi realizată inclusiv prin personalizarea și individualizarea curriculumului școlar.

Curriculum adaptat este în strânsă legătură cu noțiunea de curriculum diferențiat, diferențierea presupunând și o adaptare a conținuturilor, metodelor, mijloacelor și tehnicilor de lucru în activitățile instructiv-educative. Noțiunea de curriculum adaptat se potrivește mai bine contextului educației incluzive, unde adaptarea conținuturilor la o categorie de elevi cu CES are în vedere volumul și gradul de dificultate/ complexitate al cunoștințelor transmise prin raportare la procesele psihice și particularitățile funcționale ale sistemului nervos.

Adaptarea curriculumului se poate realiza prin:

- **Expansiune** în cazul în care potențialul intelectual nu a fost afectat (copii cu deficiențe vizuale sau fizice), prin introducerea

unor activități suplimentare legate de însușirea unor limbaje specifice ca dactileme, alfabetul Braille, limbajul mimico-gestual, de comunicare, stimulare senzorială, orientare spațială, activități de socializare și de integrare în comunitate, activități practice focalizate pe o pregătire profesională adecvată tipului de eficiență;

- **Selectarea unor conținuturi din curriculumul general** adresat copiilor normali, care pot fi înțelese și însușite de copiii cu CES și renunțarea la alte conținuturi cu un grad ridicat de complexitate;
- **Accesibilitatea și diversificarea componentelor curriculumului general** prin introducerea elevilor cu CES într-o varietate de activități individuale compensatorii și terapeutice destinate recuperării și asigurării participării lor în mod eficient la activitățile desfășurate în învățământul obișnuit;
- **Folosirea unor metode și procedee didactice și a unor mijloace de învățământ preponderent intuitive** care să ajute elevul cu CES să înțeleagă și să interiorizeze conținuturile predate în clasă;
- **Folosirea unor metode și procedee de evaluare** care să evidențieze evoluția și performanțelor elevilor în plan intelectual și mai ales în plan acțional-aplicativ.

Profesor itinerant/ de sprijin (peripatetic teacher/ support teacher) este persoana specializată în activitățile educative și recuperatorii adresate copiilor cu CES în educație. Statutul său este de profesor specializat care poate fi angajatul unei școli speciale, al unui centru de recuperare sau chiar al unei școli de masă. Profesorul de sprijin desfășoară activități specifice în afara orelor de clasă împreună cu copiii cu cerințe speciale, participă și la activitățile didactice din clasă, împreună cu profesorul școlii de masă și se ocupă în special de copiii cu dificultăți în receptarea și înțelegerea mesajului lecției sau în realizarea sarcinilor primite în anumite activități sau discipline. Profesorul de sprijin are o responsabilitate dublă, trebuie să se adapteze atât condițiilor de lucru din clasa obișnuită, unde trebuie să joace rolul unui personaj familiar și discret, cât și condițiilor de lucru în particular cu respectivii elevi.

Programul de intervenție individualizat/ personalizat reprezintă un document care descrie modul de accesare a curriculumului școlii obișnuite, resursele adiționale necesare, obiectivele și evaluarea abordării educaționale parcurse de elevul cu cerințe educative speciale la clasă. În scopul adaptării educației la cerințele impuse de diferențele existente între elevi se face apel la planificarea individualizată a învățării. Diferențierea curriculumului pentru elevii cu cerințe speciale în educație (atât pentru cei cu dizabilități sau dificultăți de învățare, cât și

pentru cei cu potențial de învățare ridicat) se fundamentează pe următoarele premise:

- sistemul de învățământ se poate adapta unor abilități și trebuințe diferite ale elevilor;
- aceleași scopuri educaționale pot fi atinse prin mai multe tipuri de programe adaptate;
- realizarea scopurilor educaționale este facilitată de selecția și organizarea obiectivelor educaționale conform diferențelor individuale;
- diferite cerințe educaționale pot fi satisfăcute prin oferte educaționale variate.

Elevii cu cerințe educative speciale întâmpină următoarele **tipuri de dificultăți**:

- **dificultăți de învățare la clasă pentru că nu au urmat toate etapele în educație** (nu au parcurs învățământul preșcolar și au intrat în clasa pregătitoare, sunt în situația abandonului școlar sau absenteismului crescut);
- **dificultăți de învățare la clasă datorate unor forme de dizabilități mintale sau tulburări senzoriale** (de auz sau de văz);
- **dificultăți de învățare a citit scrisului** (dislexie – disgrafie);
- **dificultăți de vorbire sau de limbaj și comunicare** datorate faptului că au limba maternă diferită de limba în care se desfășoară procesul de învățământ; procesul de predare-învățare-evaluare este neadecvat cerințelor educaționale și diferențelor individuale dintre elevi (sarcini prea grele/ prea ușoare, metode neparticipative, timp insuficient dozat, material didactic inadecvat sau insuficient).

Pornind de la premisa că într-o școală obișnuită sau specială, exista o diversitate de elevi sub aspectul nevoilor și posibilităților de învățare, a apărut necesitatea elaborării programelor educaționale individualizate/ personalizate (PEI/P) care să respecte particularitățile individuale și de vârstă ale copiilor cu cerințe educative speciale. Acest PEI/P reprezintă un document care ghidează activitatea de învățare a unui anumit tip de elev.

Programul educațional individualizat/ personalizat include următoarele elemente (Vrăsmaș, 2004) :

- informații inițiale despre copil și problemele care constituie cerințele educative speciale din acel moment (informațiile sunt culese prin teste psihologice, probe școlare, observații, discuții, anchete sociale, studiul produselor activității, analiza rezultatelor școlare etc.)
- evaluarea problemelor (sub forma enumerării lor sau a formării unui diagnostic prescriptiv);

- anticiparea unor rezultate (prin prognosticul inițial și prin descrierea momentelor – cheie ale intervenției);
- consemnarea unei/ unor evaluări inițiale, a unor examinări periodice și a unei examinări finale ;
- prezentarea conținuturilor activității (în funcție de disciplină și/ sau de tipul activității);
- descrierea metodelor de intervenție și a mijloacelor folosite;
- pașii intervenției (etapele sau treptele intervenției) adaptați tipului de probleme întâlnite și individualizați ;
- înregistrarea progreselor;
- consemnarea rezultatelor intervenției și observării periodice;
- forme de sprijin alese prin parteneriat cu specialiștii, familia, școala etc.;
- acceptul părinților și o formă de responsabilizare comună a acestora cu profesioniștii implicați.

În contextul educației incluzive, programul educațional individualizat/ personalizat (PEI/P) poate fi comparat cu programul de intervenție personalizat (PIP) întâlnit în alte tipuri de activități recuperatorii și compensatorii (terapia logopedică, teoria ocupațională, teoria psihomotricității).

Întocmirea unui astfel de document solicită schimbări substanțiale de mentalitate și atitudine a personalului didactic, o nouă filozofie de abordare a procesului instructiv-educativ bazată pe valorificarea potențialului individual și evoluția școlară în raport cu resursele și cerințele fiecărui elev.

FORME ȘI MODALITĂȚI DE ÎNȚELEGERE A ACCESULUI ȘI INTEGRĂRII COPIILOR CU DIZABILITĂȚI ȘI/ SAU CERINȚE EDUCAȚIONALE SPECIALE ÎN ȘCOLILE INCLUZIVE

Pentru a clasifica formele/ modalitățile de integrare/ incluziune a copiilor cu cerințe educative speciale în școlile de masă, **un criteriu fundamental de diferențiere este durata prezenței copilului cu cerințe educative speciale în școală.** Din acest punct de vedere distingem următoarele **forme/ modalități de integrare/ incluziune:**

- **forme/ modalități de includere totală**, elevul cu cerințe educative speciale își petrece sau participă în totalitate timpul la școala obișnuită, cu excepția eventualelor programe terapeutice care se pot desfășura în spațiul aceleiași școli (spații amenajate în școală pentru copiii cu dizabilități, unde să se desfășoare activitățile terapeutice) sau în afara școlii (în centre de pedagogie curativă, servicii de recuperare, cabinete specializate etc.);

- **forme/ modalități de includere parțială**, elevul cu cerințe educative speciale își petrece doar o parte din timp în școala obișnuită (participă doar la anumite tipuri de activități în școala obișnuită sau la anumite discipline, unde poate face față, iar restul programului școlar este asemănător cu programul unei școli speciale și se desfășoară într-o școală specializată sau într-un centru de zi/ de reabilitare).

În baza aceluiași criteriu, dintr-o altă perspectivă, sunt identificate următoarele forme/ modalități de integrare/ includere:

- **totală**, copilul cu dizabilități/ cu cerințe educative speciale participă activ la întregul proces educativ;
- **parțială**, copilul cu dizabilități/ cu cerințe educative speciale participă doar la anumite activități, activități selectate în funcție de potențialul elevilor și tipul deficienței, de resursele și disponibilitatea școlii, de interesele elevilor, de solicitările părinților etc.;
- **ocazională**, copilul cu dizabilități/ cu cerințe educative speciale participă alături de colegii lui din școala obișnuită la diferite activități școlare și extrașcolare (excursii, serbări, întreceri sportive, spectacole etc.) această situație se întâlnește mai ales la copiii cu dizabilități grave sau severe ce necesită o asistență permanentă și care, în cele mai multe situații sunt școlarizați la domiciliu.

În funcție de numărul copiilor cu cerințe educative speciale integrați într-o clasă, putem întâlni următoarele forme/ modalități de integrare:

- **integrare individuală**, când se realizează integrarea unui singur copil cu cerințe educative speciale într-o clasă obișnuită;
- **integrare în grupuri mici**, când se realizează integrarea unui grup de 2-3 copii într-o clasă obișnuită;
- **clase omogene integrate**, când se realizează integrarea unei clase de 8-12 copii cu cerințe educative speciale într-o școală obișnuită;

Analizând formele/ modalitățile de acces și integrare școlară a elevilor cu cerințe educative speciale, **profesorul Traian Vrasmaș de la Universitatea Constanța, prezintă următoarea schemă orientativă:**

- **plasarea în clase obișnuite, corelată cu modalități particulare de pregătire și activități de sprijin** asigurate de specialiști și cadre didactice prin activități de consolidare a conținuturilor prezentate la orele de clasă, prin lecții particulare cu rol compensator-recuparator etc;

- **plasare în clase obișnuite și asigurarea unui serviciu educațional la anumite discipline de către un cadru didactic specializat** (profesor itinerant și/ sau profesorul de sprijin);
- **plasarea în clase obișnuite cu extragerea copiilor pentru anumite activități desfășurate în afara spațiului clasei** de cadre didactice specializate, în raport de resursele și cerințele individuale ale copiilor integrați;
- **înscrierea într-o clasă obișnuită, cu frecvență parțială, alternativ cu frecventarea unei unități speciale** (grupă sau clasă), unde copiii beneficiază de educație specială, inclusiv de intervențiile speciale necesare;
- **înscrierea într-o unitate specială, frecventată parțial, alternativ cu activitățile dintr-o clasă obișnuită;**
- **frecventarea exclusivă a unei clase sau unități speciale de învățământ;**
- **înscrierea într-o școală specială, frecventată alternativ cu o clasă obișnuită;**
- **înscrierea într-o școală specială, cu frecventarea alternativă a unei clase sau unități speciale dintr-o școală obișnuită.**

După Conferința de la Salamanca din 1994, integrarea se referea la faptul că relațiile dintre indivizi sunt bazate pe o recunoaștere a integrității lor, a valorilor și drepturilor comune pe care le posedă, permițând abordarea diversității și diferențelor din mediul educațional și social într-o manieră dinamică și flexibilă, dizolvând multe din barierele de acces ale copiilor cu dizabilități și/ sau cu cerințe speciale la oferta educațională a școlilor de masă. În acest fel, se identificau **următoarele forme/ modalități de acces și integrare:**

- **integrarea fizică**, adică reducerea distanțelor fizice dintre copiii cu dizabilități și ceilalți copii, utilizarea în comun a unor spații, materiale și echipamente în procesul didactic, plasarea în mediul școlar obișnuit a acestor categorii de copii;
- **integrarea funcțională**, adică posibilitatea accesului persoanelor cu dizabilități la utilizarea tuturor facilităților și serviciilor oferite de mediul social/ comunitate pentru asigurarea unui confort minim, mai concret, integrarea funcțională constă în asigurarea obligatorie, stipulată în documentele normative, a accesului la serviciile publice și dreptul la informare corespunzătoare pentru a putea beneficia integral de aceste servicii;
- **integrarea socială**, care se referă la ansamblul relațiilor sociale între persoanele cu dizabilități și ceilalți membri ai comunității

(vecini, colegi de serviciu, oameni de pe stradă, funcționari publici etc.);

- **integrarea personală**, care este legată de dezvoltarea relațiilor de interacțiune cu persoanele semnificative, în funcție de vârsta subiectului, relațiile cu părinții, cu rudele, cu colegii (la copii), relațiile cu soțul/ soția, cu prietenii, cu copiii, cu rudele (la adult);
- **integrarea socială (în societate)**, care se referă la asigurarea de drepturi și șanse egale și respectarea autodeterminării persoanei cu dizabilități, această integrare se realizează atunci când aceasta dobândește sentimentul de apartenență și participare deplină la viața comunității prin asumarea unor responsabilități sociale.

Pornindu-se de la integrarea fizică, prin creștere progresivă a sferelor integrării, se ajunge la integrarea socială, iar ultima le cuprinde pe toate.

STANDARDELE EUROPENE PRIVIND INCLUZIUNEA ȘCOLARĂ

Legislația UE

Carta drepturilor fundamentale a UE conține o interdicție de discriminare bazată pe orice criteriu, cum ar fi sexul, rasa, culoarea, originea etnică sau socială, caracteristicile genetice, limba, religia sau credința, opinia politică sau orice altă opinie, apartenența la o minoritate națională, proprietate, naștere, dizabilitate, vârstă sau orientare sexuală. Carta leagă instituțiile Uniunii Europene, dar se aplică, de asemenea, și statelor membre atunci când interpretează și aplică legislația UE.

La nivelul Uniunii Europene, există și numeroase declarații fără caracter obligatoriu privind educația copiilor cu dizabilități, însă nu există o cerință expresă cu caracter obligatoriu din punct de vedere juridic ca statele membre ale UE să aibă o educație incluzivă. De exemplu, în martie 2018, Consiliul European a adoptat o Recomandare privind valorile comune, educația incluzivă și dimensiunea europeană a predării .

B. Convențiile Consiliului Europei

Interzicerea discriminării este consacrată în articolul 14 din **Convenția europeană a drepturilor omului (CEDO)**, care garantează egalitatea de tratament în exercitarea celorlalte drepturi stabilite în Convenție și în Protocoalele acesteia. Aceasta se referă la orice criteriu, „cum ar fi sexul, rasa, culoarea, limba, religia, opinia politică sau de altă natură, originea națională sau socială, asocierea cu o minoritate națională, proprietatea, nașterea sau alt statut”. Lista deschisă de criterii protejate a fost interpretată în sens larg de către Curtea Europeană a Drepturilor

Omului pentru a acoperi criterii precum dizabilitatea, starea de sănătate, orientarea sexuală, identitatea de gen, etc.

Prima teză din articolul 2 al Protocolului nr. 1 garantează **dreptul individual la educație**.

Al doilea paragraf al articolului 2 garantează, de asemenea, **dreptul părinților de a-și educa copiii în conformitate cu convingerile lor** religioase și filosofice.

Protocolul nr. 12 (2000) la CEDO, care nu a fost încă ratificat de toate statele membre ale UE, extinde domeniul de aplicare al interzicerii discriminării, garantând **egalitatea de tratament în exercitarea oricărui drept** (inclusiv drepturile prevăzute de legislația națională). Conform Raportului explicativ la Protocol, acesta a fost creat din dorința de a consolida protecția împotriva discriminării, considerată a fi un element esențial al garantării drepturilor omului.

Articolul E al Cartei sociale europene se inspiră din articolul 14 al CEDO. Aceasta preia **principiul nediscriminării** care a fost prezentat în Preambulul Cartei sociale europene (în continuare Carta) din 1961 și îl integrează în corpul principal al Cartei. Carta conține, de asemenea, un **drept pozitiv la educație**, în articolul 17. Statele trebuie să ia „toate măsurile adecvate și necesare” pentru a oferi copiilor și tinerilor „o educație primară și gimnazială gratuită, precum și pentru a încuraja frecventarea în mod regulat a școlii”. Articolul 17 din Cartă garantează, de asemenea, că trebuie asigurat acces egal la educație pentru toți copiii. În acest sens, trebuie acordată o atenție deosebită grupurilor vulnerabile, cum ar fi copiii din minorități, copiii care solicită azil, copiii refugiați, copiii aflați în spital, copiii aflați în îngrijire, adolescentele însărcinate, mamele adolescente, copiii privați de libertate, copiii cu dizabilități etc. Dacă este necesar, ar trebui luate măsuri speciale pentru a asigura accesul egal la educație pentru acești copii. Articolul 10 garantează că trebuie să se asigure accesul egal la formarea profesională, inclusiv la învățământul superior, la ucenicie și la formarea continuă. Articolul 15 garantează în mod special dreptul persoanelor cu dizabilități la educație și la participarea la viața comunității.

Protecția suplimentară împotriva discriminării poate fi găsită în **Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale**. Articolul 4, alineatul (1) al Convenției consacră principiile fundamentale ale nediscriminării și egalității. Părțile la Convenția-cadru se angajează să promoveze egalitatea deplină și efectivă a persoanelor aparținând minorităților, în toate domeniile vieții economice, sociale, politice, publice și culturale, împreună cu condițiile care le vor permite să-și exprime, să-și păstreze și să-și dezvolte cultura, religia, și tradițiile. Articolul 4, alineatul (2) precizează foarte clar că obligațiile unui stat pot necesita, de asemenea, o acțiune afirmativă din partea guvernului și nu doar abținerea de la discriminare. Statele trebuie să adopte, „dacă este necesar”, măsuri de promovare a „egalității depline și efective între persoanele aparținând unei minorități naționale și celor care aparțin majorității”, „ținând seama de condițiile specifice” ale minorităților naționale. Convenția oferă, de asemenea, linii directe pentru libertatea lingvistică și drepturile acestora privind educația. În conformitate cu

articolul 14 alineatul (1), părțile se angajează să recunoască faptul că fiecare persoană aparținând unei minorități naționale are dreptul să învețe limba minorității sale.

Carta europeană a limbilor regionale sau minoritare obligă, de asemenea, statele părți să pună la dispoziție educația la toate nivelurile, în limbile regionale sau minoritare relevante și să ia măsuri pentru a asigura predarea istoriei și a culturii pe care limba regională sau minoritară le exprimă (art. 8).

ÎN ROMÂNIA

În anul 1990, **prin Legea nr. 18 a fost ratificată de Parlamentul României Convenția cu privire la drepturile copilului**. Convenția stabilește respectarea interesului superior al copilului și principiul nondiscriminării, detaliind coordonatele de bază în patru categorii de drepturi: drepturile copilului la supraviețuire, drepturile la dezvoltare, drepturile la protecție și la participare.

Articolul 2 al Convenției specifică obligația statelor semnatare de a realiza aplicarea tuturor drepturilor, pentru toți copiii, fără excepție și fără nicio discriminare. Legislația națională a fost reglementată în acord cu respectarea Convenției și a documentelor menționate, care se constituie ca bază a incluziunii. Astfel, putem menționa: Constituția României, votată de Parlamentul României în anul 1991, stabilește în art. 32 și 45 dreptul la educație și protecție a tuturor copiilor și tinerilor din România.

În ceea ce privește **organizarea, structura și administrarea sistemului educațional din România, politicile educaționale se bazează pe o serie de principii generale**, precum:

- educația se desfășoară pe toată durata vieții, fără restricții sau discriminări;
- educația reprezintă o prioritate națională;
- învățământul nu trebuie să fie influențat de diversele ideologii politice;
- învățământul românesc este democratic, deschis valorilor europene și universale;
- sistemul de învățământ trebuie să ofere șanse egale tuturor cetățenilor;
- instituțiile de stat trebuie să ofere învățământ gratuit pentru nivelul preuniversitar, iar pentru cel universitar, în limita locurilor subvenționate;
- persoanele care provin din rândul minorităților etnice au dreptul să studieze în limba maternă;
- rețeaua de învățământ trebuie adaptată permanent la evoluțiile demografice și la cerințele de formare profesională;
- Ministerul Educației este instituția publică centrală care definește și implementează politicile în domeniul educației.

Legea 47/1993 reglementează anumite aspecte legate de declararea abandonului la copiii orfani sau care nu mai pot rămâne în îngrijirea familiei;

aceste prevederi oferă condițiile necesare pentru menținerea și includerea în familia naturală sau în familii de substitut (plasament sau adopție). Dreptul la educație, care este prevăzut de Art. 28 al Convenției ONU cu privire la drepturile copilului, se regăsește și în Art. 32 din Constituția României.

Legea educației naționale nr. 1/2011 asigură dreptul tuturor copiilor la educație de calitate, ca și gratuitatea școlii pentru învățământul obligatoriu.

Iată câteva **principii** din Legea educației naționale care au o relevanță deosebită pentru promovarea incluziunii școlare:

- „Statul promovează principiile învățământului democratic și garantează dreptul la educația diferențiată, pe baza pluralismului educațional”.

- „Cetățenii României au drepturi egale de acces la toate nivelurile și formele de învățământ, indiferent de condiția socială și materială, de sex, rasă, naționalitate, apartenență politică sau religioasă”.

- „[...] organizarea și conținutul învățământului nu pot fi structurate după criterii exclusiviste și discriminatorii de ordin politic, religios sau etnic”.

De asemenea, Legea educației naționale definește învățământul special care se ocupă de copiii cu cerințe educative speciale ca parte componentă a sistemului general de învățământ și stabilește o serie de legături operaționale între cele două forme de învățământ astfel încât să fie asigurată deschiderea și șansele egale de educație și oferă o perspectivă exigibilă și nediscriminativă asupra coordonatelor școlii românești. Cadrul general din Legea educației naționale definește și realizarea drepturilor și obligațiilor părinților sau, după caz, reprezentanților legali ai copilului le revine dreptul de a alege tipul educației pe care o va primi copilul lor, având totodată obligația de a lua măsurile necesare pentru înscrierea copilului la școală și pentru asigurarea condițiilor necesare participării la procesul de învățământ (rechizite, alimente, identificarea unor mijloace de transport etc.). Înscrierea copilului în învățământ se face în baza solicitării scrise a părintelui sau reprezentantului legal al copilului. În situația în care părinții nu își îndeplinesc obligația de a asigura frecventarea învățământului obligatoriu de către copil, fapta constituie contravenție și se sancționează conform legii.

În exercitarea acestui drept, părinții pot acționa conform propriilor convingeri fiind necesar să ia în considerare și recomandările formulate de specialiști, mai ales în situația copiilor cu cerințe educative speciale.

Este reglementată posibilitatea schimbării tipului educației sau pregătirii profesionale de către instanța judecătorească, la cererea copilului care a împlinit 14 ani, în situația în care apar neînțelegeri între copil și părinți sau reprezentanții săi legali cu privire la aceste aspecte. Instanța decide având în vedere cu prioritate interesul superior al copilului.

Legea 272/2004 stabilește dreptul fundamental al copilului la educație, procesul instructiv-educativ urmărind inclusiv dezvoltarea aptitudinilor copilului și a personalității acestuia.

Articolul 48 al Legii 272/2004 stabilește o serie de obligații în sarcina autorităților publice centrale și județene cu atribuții în domeniul educației, vizându-se în special următoarele direcții de acțiune: realizarea demersurilor pentru

participarea copiilor la învățământul preșcolar și învățământul obligatoriu. Învățământul preșcolar se asigură în cadrul grădinițelor publice și private autorizate. Beneficiarii învățământului preșcolar sunt copiii cu vârste cuprinse între 3 și 6/7 ani. Obligația organizării învățământului preșcolar revine organelor administrației publice locale și inspectoratelor școlare cărora le revine responsabilitatea de a asigura resursele necesare funcționării grădinițelor.

Învățământul obligatoriu este de 10 clase, frecventarea obligatorie a acestuia în forma de zi încetând la împlinirea vârstei de 18 ani. În ceea ce privește copiii cu cerințe educative speciale, aceștia pot fi școlarizați în unități de învățământ preșcolar și școlar speciale, în clase speciale din cadrul unor unități de învățământ de masă sau pot fi integrați în cadrul claselor din unitățile de învățământ de masă. Învățământul special primar și secundar inferior este obligatoriu și are o durată de 10-11 ani. Copiii nedeplasabili pot beneficia de școlarizare la domiciliu, iar pentru copiii bolnavi cronic spitalizați, pot fi înființate grupe în cadrul unităților medicale în care aceștia sunt tratați. În vederea asigurării succesului la procesul instructiv-educativ, în special în situația copiilor cu vârste mici, Ministerul Educației, inspectoratele școlare și autoritățile publice au obligația de a organiza unități de învățământ, preșcolar, primar și gimnazial, în localitățile de domiciliu ale copiilor. În situația în care acest lucru nu este posibil, copiilor li se asigură, după caz, servicii de transport, masă și internat.

În consecință, copiii proveniți din familii cu dificultăți economice au următoarele drepturi (suplimentare în raport cu drepturile elevilor în ansamblu):

- Beneficiază de manuale școlare gratuite; au gratuitate pentru transportul în comun local și pentru transportul intern auto, feroviar și naval, în situația copiilor din cadrul sistemului de protecție specială sau în cazul copiilor orfani.

- Pot fi acordate rechizite, în funcție de fondurile existente.

- Beneficiază de serviciile centrelor de zi înființate în vederea prevenirii abandonului școlar de către inspectoratele școlare, autoritățile publice locale sau organismele private.

Se stabilește dreptul la contestație al copilului cu privire la modalitatea și rezultatele evaluării sale școlare, asistat de reprezentantul său legal, în condițiile legilor și regulamentelor școlare. În realizarea acestui drept, elevii pot solicita și primi informații cu privire la criteriile de evaluare.

Prevederile legii 272/2004 obligă cadrele didactice care în exercitarea funcției observă sau suspectează situații de abuz, rele tratamente, neglijarea copiilor de către părinți ori de către reprezentanții lor legali, să sesizeze serviciul public de asistență socială sau Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului.

Din anul 2000, prin hotărâri de ministru se legiferează noi funcții didactice: cadrul didactic de sprijin și consilierul psihopedagog. Din anul 2006 consilierii psihopedagogi activează și în unitățile preșcolare. Tot în 2006 s-au înființat Centrele de resurse și asistență psihopedagogică și Centrele de resurse pentru educația incluzivă. În această perioadă începe și procesul de transformare a școlilor speciale în centre de resurse care oferă servicii educaționale tuturor copiilor cu dizabilități din comunitate.

Dacă sintetizăm efortul legislativ putem spune că legislația românească oferă un teren propice implementării educației incluzive, chiar dacă sintagma de școală incluzivă și învățământ incluziv nu se regăsesc ad litteram ci mai mult ca tendințe, direcții și orientări.

ÎN PORTUGALIA

Portugalia a fost apreciată de Comitetul UNCRPD pentru adoptarea Decretului de lege nr. 3/2008, modificat prin Legea nr. 12/2008 din 12 mai 2008, care are ca scop asigurarea punerii în aplicare a dreptului la educația incluzivă pentru persoanele cu nevoi educaționale speciale. Ca rezultat al acestei reglementări, în 2015, 98% dintre elevii cu dizabilități din Portugalia au frecventat școli obișnuite. În Portugalia nu există școli publice de învățământ special și nici școli gimnaziale speciale (private sau publice). Decretul mai sus menționat enumeră sprijinul specializat care trebuie acordat în învățământul preșcolar, primar și gimnazial, în sectoarele public, privat și cooperativ din Portugalia.

În parteneriat cu ministerul Educației, Înalta Comisie pentru migrație, Institutul Public (ACm, I.P.) s-a angajat să promoveze principalele principii ale educației interculturale, integrarea și succesul educațional al tuturor copiilor și tinerilor, de la învățământul preșcolar la cel gimnazial secundar și educația pentru o cetățenie națională, europeană și internațională care încurajează diversitatea și asigură toleranța și respectul pentru toate culturile, limbile și tradițiile religioase, mai multe inițiative care combat stereotipurile și prejudecățile rasiale au fost puse în aplicare sub forma unor campanii, proiecte, cursuri de formare și sesiuni de conștientizare.

Începând cu anul 2012, Ștampila Școlară Interculturală distinge și recunoaște public școlile care implementează strategii și acțiuni pentru promovarea interculturalității, a șanselor egale și a succesului academic al tuturor studenților. În același timp, aceasta identifică școlile care apreciază diversitatea drept o oportunitate și o sursă de învățare pentru toți. Procesul de aplicare pentru obținerea Ștampilei oferă școlilor posibilitatea de a-și evalua practicile privind educația interculturală. Evaluarea cuprinde practici cum ar fi: procedurile aplicate privind comportamentele discriminatorii, existența unui sistem de diagnostic și monitorizare a diversității culturale și lingvistice în școală și a legăturii dintre acesta și succesul academic al elevilor, practicile de primire a noilor elevi, în special în ceea ce privește elevii de diferite naționalități sau etnii, valoarea diversității lingvistice și contextul cultural al acesteia, ca instrument de învățare, metodele pedagogice utilizate de profesori și gândirea critică a programei de învățământ, pregătirea cadrelor didactice în domeniul educației interculturale, participarea elevilor la dezvoltarea și luarea deciziilor în ceea ce privește inițiativele școlare, precum și în procesul de învățare, precum și în strategiile de implicare a familiilor și a comunității mai extinse în viața școlară. Școlile pot primi diferite niveluri ale Ștampilei (nivel I, II sau III), în conformitate cu consecvența propriilor practici.

Rețeaua de Școli Interculturale este un program promovat de ACm, I.P., Direcția Generală Educație și Fundația Aga Khan, care sprijină dezvoltarea capacităților școlilor și schimbul de bune practici în domeniul educației interculturale. Rețeaua este formată din școli angajate în promovarea primirii, integrării și succesului educațional al tuturor copiilor și tinerilor, indiferent de originea culturală sau națională a acestora, precum și promovarea unei culturi și practici de deschidere spre diferențe și stabilirea de interacțiuni pozitive între elevi și alți membri ai comunității educaționale care provin din culturi diferite. Participarea la Rețea implică necesitatea:

- integrării practicilor de educație interculturală în Școala de Proiect Educațional și a Planului anual de activități în următoarele domenii: cultura școlii, programul de învățământ (conținutul, resursele și didactica) și implicarea comunității;
- oferirii de sesiuni de formare interculturală diferiților actori ai comunității educaționale;
- participării la activități de îndrumare, supraveghere și monitorizare și;
- împărtășirii practicilor și resurselor folosind o platformă de colaborare.

În 2018, Rețeaua cuprinde aproximativ 120 de școli.

Kitul de Educație Interculturală este un pachet de 40 de publicații, manuale, cărți, DVD-uri, broșuri, postere și studii care sunt disponibile, la cerere și online, pentru școli și alte organizații sau profesioniști. Aceste resurse acoperă o gamă largă de subiecte, cum ar fi diversitatea culturală și religioasă, învățarea și medierea interculturală, rasismul, refugiații, comunitățile de romi, migrațiile și drepturile omului. Acestea sunt instrumente importante pentru profesorii și profesioniștii din domeniul educației care lucrează cu copii și tineri în cadrul școlilor.

În 2016, Înalțul Comisariat pentru migrație, împreună cu Comisia pentru Egalitate și Combatere a Discriminării Rasiale, a promovat, de asemenea, o campanie națională care vizează copiii între 3 și 5 ani în sistemul preșcolar. Conceptul acestei campanii a fost de a aduna într-o cutie cu instrumente un set de 6 creioane colorate cu diferite tonuri de piele, precum și o carte cu povestea Culorile orașului cenușiu ("As cores da cidade cinzenta"). Această campanie a invitat copiii să coloreze cartea și să asculte și să reflecteze la mesajul principal al povestirii: un oraș care primește noi cetățeni care aduc cu ei noi culori, noi idei și perspective. Toate școlile publice portugheze, peste 3.500, cu elevi până la vârsta de 5 ani au primit creioanele și cărțile, ajungând la 150.000 de copii. Rezultatul a fost foarte pozitiv.

În 2018, Înalțul Comisariat a promovat, de asemenea, un concurs național care a provocat copiii și tinerii să creeze lucrări referitoare la lupta împotriva discriminării. Până în prezent, au fost depuse 500 de propuneri.

Programul de opțiuni elaborat de Înalta Comisie pentru migrație promovează incluziunea socială a copiilor și tinerilor din contexte socio-economice vulnerabile, în special a descendenților imigranților și minorităților etnice. În acest Program, proiectele locale sunt concepute să răspundă nevoilor specifice ale persoanelor vizate și au un accent puternic în sprijinul școlar pentru a spori

succesul academic. O investiție semnificativă se face în vederea combaterii abandonului școlar și a obținerii succesului academic. În prezent, în cea de-a șasea generație (2016-2018), Programul Alegeri sprijină 99 de proiecte legate de educație și formare profesională, cuprinzând diverse activități, cum ar fi asistența pentru studiu, dezvoltarea programului de aptitudini sociale și personale și activități educaționale non-formale pentru promovarea succeselor academice.

Programul Operațional pentru Promovarea Educației (OPRE), lansat în 2016, vizează încurajarea și promovarea accesului tinerilor romi la învățământul superior. Scopul său este reducerea barierelor existente între aceste comunități și sistemul educațional formal, precum și prevenirea abandonului școlar timpuriu în acest ciclu de studii. În ultima sa ediție, OPRE a oferit 25 de burse universitare, precum și un program de consolidare a capacităților și suport tehnic, conștientizare și mediere familială și comunitară, precum și sprijin și îndrumare individuală pentru elevi.

BIBLIOGRAFIE:

1. Ghid metodologic, educație incluzivă, Alois Gherguț, Luciana Frumos
2. Educația incluzivă și pedagogia diversității, Alois Gherguț
3. Raport cu privire la situația educației incluzive în România
4. Studiu privind educația incluzivă în Europa, Elaborat de Frédérique Ast, consultant al Cons. Europei.

SISTEMUL DE ÎNVĂȚĂMÂNT DIN PORTUGALIA

Prof. Înv. Primar Crina Constantinescu

Prof. Mihaela Cerasela Tetileanu

Prof. Ioana Ciobanu

Educația incluzivă caută „să răspundă tuturor necesităților copiilor, tinerilor sau adulților, cu un accent deosebit pe cei vulnerabili la marginalizare și excludere socială”

UNESCO, 1994

Începând cu 2015, Uniunea Europeană ia act de creșterea educațională a unei țări care, în ciuda faptului că efectele unei crize economice severe o clasa printre cele mai sărace din blocul european, atrage atenția prin rezultatele sale la testele educaționale internaționale. Portugalia a reușit să obțină, la nivelul absolvenților de gimnaziu, peste media Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) în domeniile evaluate de Pisa: știință, lectură și matematică.

De fapt, deoarece OCDE a început să aplice ancheta în anii 2000, la fiecare trei ani, Portugalia avansează puțin. Astfel, timp de cel puțin un deceniu și jumătate, țara europeană a menținut această traiectorie în rezultatele sale și este singura pe continent care își îmbunătățește performanțele în fiecare an. Chiar și în cele mai grele perioade ale ultimei crize majore, odată cu reducerea investițiilor și a ajustării fiscale impuse de Fondul Monetar Internațional, de Banca Centrală Europeană și de Comisia Europeană, aceste evoluții nu au încetat.

Nu este posibil să se vorbească despre politicile de educație incluzivă din Portugalia, fără a se face referire mai întâi la politicile sistemului educațional național, fiind necesară o cunoaștere minimală.

Învățământul preșcolar

Este destinat copiilor cu vârsta de 3 ani și care intră în învățământul obligatoriu; este de frecvență opțională și se poate opta pentru grădinițe publice sau private. Grădinițele publice sunt gratuite.

Educație obligatorie - Educație de bază

Educația de bază corespunde învățământului obligatoriu; are o durată de nouă ani, de la 6 la 15 ani și este organizată în trei cicluri secvențiale:

- **În primul ciclu**, predarea este globală și vizează dezvoltarea abilităților de bază în limba portugheză, matematică, studiul mediului și expresii. Prin punerea

în aplicare a școlii cu normă întreagă, prin extinderea orelor de lucru la cel puțin opt ore pe zi, școlile promovează activități de îmbogățire a curriculum-ului, și anume predarea obligatorie a limbii engleze, sprijinul studiilor pentru toți elevii, activități fizice și sportive, predarea muzicii și a altor expresii artistice și alte limbi străine. Primul ciclu lucrează într-un regim de monodocență, cu ajutorul profesorilor specializați în anumite domenii.

- **În ciclul al doilea**, predarea este organizată de discipline și domenii multidisciplinare de studiu.

- **În cel de-al treilea ciclu**, predarea este organizată de discipline. Obiectivele principale ale acestui ciclu sunt dezvoltarea abilităților și competențelor necesare pentru a intra în viața profesională sau pentru a continua studiile.

Nivelul studiilor	Clase	Vârstă
Ciclul 1	I- IV	6 – 10 ani
Ciclul 2	V- VI	10 - 12 ani
Ciclul 3	VII- IX	12 – 15 ani

Ciclurile 2 și 3 funcționează pe bază multidisciplinară, cu cadre didactice specializate în diferite domenii sau discipline disciplinare. Predarea în domeniul TIC este introdusă în al optulea an în zonele curriculare non-disciplinare, de preferință în zona de proiect, și ca subiect obligatoriu în cel de-al 9-lea an școlar.

În învățământul primar este obligatoriu să se învețe două limbi străine, în oferta școlară fiind incluse limba engleză, franceză, germană și spaniolă. Pe parcursul educației primare elevii fac obiectul unei evaluări sumative interne; în plus, la sfârșitul celui de-al treilea ciclu, aceștia sunt supuși unei evaluări sumative externe, prin examene naționale la limba portugheză și matematică. Elevii care au terminat cu succes ciclul 3 vor primi diploma de bază.

Educația publică este gratuită. Elevii care au absolvit școala obligatorie trebuie să aibă o calificare echivalentă pentru a intra în orice curs de școală secundară.

Învățământul secundar este organizat în diferite forme, orientate atât spre urmărirea studiilor, cât și pentru lumea muncii. Curriculum-ul cursurilor de nivel secundar are o perioadă de referință de trei ani și cuprinde patru tipuri de cursuri:

- Cursuri științifico-umaniste, destinate în principal continuării studiilor în învățământului superior;
- Cursuri tehnologice destinate studenților care doresc să intre pe piața forței de muncă, permițând, de asemenea, desfășurarea studiilor în cadrul unor cursuri tehnologice specializate sau în învățământul superior;
- Cursuri artistice specializate care vizează asigurarea formării profesionale artistice în domeniul artelor vizuale, audiovizualului, dansului și muzicii, care să permită intrarea în lumea muncii sau

urmărirea studiilor în învățământul postliceal, dar nu și în învățământul superior;

- Cursuri profesionale menite să asigure intrarea pe piața muncii, permițând, de asemenea, desfășurarea studiilor în învățământul postliceal, nu în învățământul superior. Ele sunt organizate de module în diferite zone de formare.

La terminarea oricărui ciclu secundar studenții fac obiectul unei evaluări sumative interne. În plus față de această evaluare, studenții cursurilor științifico-umaniste sunt supuși unei evaluări sumative externe, prin examene naționale, în anumite discipline prevăzute de lege. Elevii care au absolvit acest nivel de învățământ primesc o diplomă de liceu. Cursurile tehnologice, specializate și profesionale oferă, de asemenea, o diplomă de calificare profesională de nivelul 3.

În învățământul public, studenții trebuie să plătească o mică taxă anuală.

Învățământul postliceal non-terțiar

Cursurile de specializare tehnologică (CET) permit cursuri de formare specializate în diferite domenii tehnologice, permițându-le să intre pe piața muncii sau să urmeze studii de învățământ superior.

Formarea efectuată în TSC este creditată în sfera cursului superior în care studentul este admis. Finalizarea unui curs de specializare tehnologică acordă o diplomă de specializare tehnologică (DET) și o calificare profesională de nivelul 4 și poate de asemenea să ofere acces la un certificat de aptitudini profesionale (PAC).

Educație și formare pentru tineri și adulți

Educația și formarea tinerilor și a adulților oferă o a doua șansă abandonului școlar timpuriu sau celor care riscă să renunțe la studii, precum și celor care nu au avut ocazia să participe la aceasta atunci când sunt tineri, din perspectiva învățării pe tot parcursul vieții.

Diferitele forme de educație și formare pentru tineri și adulți permit obținerea unui certificat școlar și / sau a unei calificări profesionale, precum și urmărirea învățământului postliceal non-terțiar sau a învățământului superior.

Educația și formarea tinerilor și adulților include următoarele modalități disponibile și de la Institutul de Formare Profesională și de Ocupare a Forței de:

- Sistemul de Recunoaștere, Validare și Certificare a Competențelor (RVCC) dobândit de-a lungul vieții de către persoane de peste 18 ani;
- Cursuri de educație și formare (CEF) pentru studenții de la vârsta de 15 ani;
- Educație și formare pentru adulți (EFA) și cursuri modulare de formare pentru studenți cu vârsta peste 18 ani;

- "Cursuri scurte S @ bER +", pentru studenți cu vârsta peste 18 ani;
- Învățământul primar recurent și învățământul secundar, pentru studenții cu vârsta peste 15 ani sau peste 18 ani pentru învățământul primar și secundar;
- Sistemul național de învățare, sub responsabilitatea Institutului pentru Ocuparea Forței de Muncă și Formare Profesională, pentru tinerii de la vârsta de 15 ani.

Învățământul superior

Învățământul superior este structurat conform principiilor Bologna și are ca scop să asigure pregătirea științifică, culturală, artistică și tehnologică solidă, care să permită exercitarea activităților profesionale și culturale și de a dezvolta abilitățile de proiectare, inovare și analiză critică. În Portugalia este organizat într-un sistem binar: învățământ universitar și educație politehnică, administrate de instituții de învățământ superior publice, private sau cooperative.

Pentru a dobândi accesul la învățământul superior, studenții trebuie să îndeplinească următoarele cerințe: au absolvit cu succes un curs de învățământ secundar superior sau o calificare echivalentă din punct de vedere juridic; au absolvit examenele de admitere necesare pentru cursul la care doresc să participe cu un grad minim de 95 de puncte; îndeplinesc cerințele necesare (dacă este cazul) pentru cursul pentru care solicită. Intrarea în fiecare instituție de învățământ superior este limitată la un anumit număr de clase.

Elevii cu vârsta de peste 23 de ani care nu au studii superioare pot accesa acest nivel, prin examene specifice care dovedesc abilitatea lor de a urma cursul pentru care solicită. Aceste examene sunt organizate de instituțiile de învățământ superior respective.

În învățământul superior sunt conferite următoarele calificări academice: gradul I (licenciado), gradul de master (master) și doctoratul (doctor). Instituțiile universitare și politehnice conferă diplome de licență și diplome de masterat. Gradul de doctorat este conferit doar de universități. În institutele politehnice, studiile care conduc la obținerea diplomei de licență implică 6 semestre care corespund celor 180 de credite.

În universități, ciclul de studii care conduc la licență are, de obicei, durata de la 6 până la 8 semestre, ceea ce corespunde unui număr de 180 sau 240 de credite.

Ciclul de studii care conduc la masterat durează între 3 și 4 semestre, ceea ce corespunde unui număr de 90 sau 120 de credite. Diploma de doctor se acordă celor care au obținut aprobarea în unitățile curriculare ale cursului de doctorat, atunci când există, și în actul public de susținere a tezei.

Taxele de școlarizare sunt stabilite de instituțiile de învățământ superior, între o sumă minimă și maximă, în funcție de tipul de cursuri.

Suportul social pentru copiii de la 0 la 6 ani este reglementat prin Decretul-lege nr 281/2009, din 06 octombrie, care creează Sistemul Național de

Intervenție Timpurie a Copilului (SNIPI). Acest sistem este un set organizat de entități instituționale și de natură familială, pentru a asigura condiții pentru dezvoltarea copiilor cu funcții sau structuri ale corpului care limitează dezvoltarea personală, socială, precum și participarea acestora la activitățile tipice pentru vârsta lor și a copiilor cu risc grav de întârziere a dezvoltării. SNIPI este dezvoltat prin acțiunea coordonată a Ministerelor muncii, solidarității și securității sociale, sănătății și educației.

Criteriile de admitere și alegerea școlii

Decretul-lege nr. 54/ 2018 din 6 iulie stabilește că elevii au prioritate în înscrierea sau reînnoirea înscrierii:

- care au nevoie de resursele organizaționale care există în grupurile de școli de referință pentru educația bilingvă sau grupurile de referință din domeniul viziunii;
- cu programul educațional individual.

Grupuri de vârstă și gruparea elevilor

Decretul-lege nr 54/2018, nu implică crearea unui grup de elevi în funcție de caracteristicile lor, cu excepția formării de grupuri sau clase de elevi din învățământul bilingv (limbajul semnelor portugheză și a doua limbă portugheză) participarea grupurile de referință pentru educația bilingvă.

Clasele sunt constituite din 20 de elevi, în cazul în care raportul tehnic și pedagogic este identificat ca o măsură a accesului la învățare și pentru a include necesitatea de integrare a elevului în clasă redusă.

Curriculum, discipline

Curriculum-ul învățământului primar și secundar, precum și principiile directe ale proiectării conținuturilor, punerea în aplicare și evaluarea învățării, asigurarea că toți elevii au dobândit cunoștințele și au dezvoltat abilitățile și atitudinile care să contribuie la realizarea sarcinilor definite în profilul absolventului la ieșirea din învățământul obligatoriu sunt stabilite în Decretul-lege nr.55 / 2018 din 6 iulie.

Dezvoltarea curriculumului în învățământul preșcolar se bazează pe Ghidul Curricular pentru Învățământul Preșcolar.

Decretul-lege nr. 54/2018 din 6 iulie se bazează pe necesitatea ca fiecare școală să recunoască valoarea adăugată a diversității elevilor săi, găsind modalități de a face față acestei diferențe, adaptarea proceselor de predare la caracteristicile și condițiile individuale ale fiecărui elev și mobilizarea mijloacelor necesare pentru a garanta accesul la curriculum și la învățare. Prezentul decret-lege, ca parte a răspunsurilor educaționale de specialitate, conține referințe cu privire la educația bilingvă și viziunea câmpului, stabilește că vor fi introduse discipline sau arii

curriculare specifice, și anume portugheză Limbajul semnelor (LGP) ca lor prima limbă (L1), și limba portugheză scrisă ca a doua limbă (L2), alfabetizare Braille și aplicarea tuturor ortografiilor specifice, orientării și mobilității, activităților cotidiene și aptitudinilor sociale.

Metode și materiale de predare

Opțiunile metodologice care stau la baza Decretului-lege nr. 54/2018 din 6 iulie se bazează pe designul universal pentru învățare și pe abordarea pe mai multe niveluri a accesului la curriculum. O abordare pe mai multe niveluri se bazează pe modele de învățare flexibile în monitorizarea și monitorizarea sistematică a eficacității continue a intervențiilor implementate, incluzând opțiunea pentru măsurile de intervenție în conformitate cu răspunsurile educaționale necesare pentru ca fiecare elev să dobândească competențe de bază comune.

Măsurile diferite de susținere a învățării și incluziunii reprezintă un continuum integrat al intervențiilor, organizate în trei niveluri de intervenție: universale, selective și suplimentare. Se consideră:

- Măsuri universale, pe care școala mobilizează pentru toți elevii, cu scopul de a promova participarea și îmbunătățirea învățării, cum ar fi diferențierea pedagogică, fundamentare curriculară, îmbogățirea curriculară.
- Măsuri selective, care vizează satisfacerea nevoilor de sprijin pentru învățare care nu sunt furnizate prin aplicarea măsurilor universale, și anume căile curriculare diferențiate, adaptări curriculare nesemnificative, sprijin psihopedagogic, ameliorarea și consolidarea învățării, suport tutorial.
- Măsuri suplimentare, care urmăresc să completeze dificultăți persistente în comunicare, interacțiune, cunoaștere sau învățare și care necesită resurse specializate, și anume: frecvența anului pe subiect, adaptări curriculare semnificative, planul individual de tranziție, dezvoltarea metodologiilor și strategiilor de predare structurate, dezvoltarea abilităților de autonomie personală și socială.

Pentru predarea limbajului semnelor în limba portugheză sau arii curriculare specifice, cum ar fi Braille sau utilizarea de asistență tehnologică, Ministerul Educației din Portugalia pune la dispoziția școlilor cu elevi cu cerințe educative speciale profesioniști cu pregătire specifică. Centrul de resurse pentru educație incluzivă al Ministerului Educației adaptează și produce materiale didactice, manuale Braille și formate digitale Daisy. Acesta asigură elevilor manualele în format PDF sau e-book în colaborare cu editorii școlii.

Rețeaua națională de Centre de Resurse pentru TIC este formată din 25 de centre, acoperind teritoriul național, bazat pe grupuri de școli. Aceste centre de resurse urmăresc să evalueze elevii pentru a identifica și prescrie produse de sprijin adaptate nevoilor lor specifice prin intermediul Sistemului de asistare a produselor

asistive (SAPA), precum și furnizarea de informații / instruire cadrelor didactice, altor profesioniști și familiile. SAPA intenționează să efectueze un răspuns politic cuprinzător cu privire la integrarea persoanelor cu handicap , încercând să limiteze problemele ce rezultă din incapacitatea de a compensa și de a atenua restricțiile de participare care rezultă din depreciere sau de invaliditate, prin atribuirea produse de sprijin.

Certificare

La sfârșitul anului școlar, toți elevii au dreptul la un certificat și la o diplomă de absolvire a școlarizării obligatorii și, după caz, la identificarea nivelului de calificare în conformitate cu Cadrul Național al Calificărilor și nivelul corespunzător din Cadrul Comitetul european pentru calificări.

Pentru studenții care au urmat în carierele lor școlare adaptări curriculare semnificative, certificatul trebuie să menționeze ciclul sau de nivelul de educație parcurs și informații relevante referitoare la curriculum, precum și experiențele dobândite în timpul punerii în aplicare a Planului Individual de Tranziție (PTI) . Modelul de certificat este reglementat de o ordonanță a membrilor guvernului responsabil cu domeniul educației și, după caz, cu domeniul formării profesionale.

Planuri individuale

În prezent, Portugalia are un sistem educațional special care se dezvoltă, după cum am văzut, în conformitate cu modelele educației incluzive, ceea ce înseamnă că toți copiii și adolescenții de vârstă școlară ar trebui să fie înscriși în rețeaua învățământului obligatoriu.

La intrarea în școală se pot întâlni două situații: fie handicapurile specifice și dificultățile lor sunt deja cunoscute de cadrele didactice, fie aceste caracteristici sunt identificate în unitate. Fiind semnalate, acestea trebuie evaluate și, conform legislației, un plan educațional individualizat (PEI) va fi elaborat în maximum 60 de zile.

Documentul este formulat în cadrul echipelor multidisciplinare și cu colaborarea profesorului de educație specială, însă este responsabilitatea cadrului didactic de a asigura afilierea clară a elevilor la mediul educațional și nu la o structură "separată". Faptul că "profesorul de cameră comună" este responsabil pentru pregătirea planului individualizat este un factor important pentru includerea și răspunderea școlii în vederea asigurării succesului educațional al tuturor elevilor.

Elevii cu probleme mai complexe^{notă} (cum ar fi dizabilități multiple și tulburări de spectru autism) trebuie să participe la unitățile specifice din școala de masă. Unitățile de învățământ au aproximativ șase elevi, unul sau doi profesori de învățământ special și un asistent operațional. Activitățile din acest spațiu ocupă o parte din timpul academic al copiilor și este de așteptat ca aceștia să participe și la orele obișnuite cu colegii lor fără handicap. În anumite cazuri, se elaborează un Curriculum individual specific (IEC), care utilizează adaptări care nu se referă la

curriculumul național. În cadrul acestor unități sunt prevăzute camere speciale, deoarece acești elevi au nevoie de un sprijin specific, chiar dacă aceștia frecventează cât mai multe clase normale.

Cu trei ani înainte de ieșirea elevului cu CES din sistemul de învățământ, se pregătește un plan individual de tranziție (PIT), care îl pregătește pentru viața post-școlară. Aceste documente oferă o planificare a experiențelor școlare și a cunoștințelor despre mediul de lucru care vizează prevenirea unei tranziții bruște și neplanificate. Există, de asemenea, Centrul de Resurse pentru Incluziune (CRI), care se bazează adesea pe unități de învățământ special, care oferă sprijin școlilor prin intervenția fizioterapeuților, logopezilor, ergoterapeuților și psihologilor. Sprijinul tehnologiilor digitale este oferit de 27 de Centre de Resurse pentru Tehnologia Informației și Comunicațiilor (CRTIC), care evaluează și tratează toate procesele care duc la utilizarea acestuia.

Limite

Fără îndoială, Portugalia a făcut un drum minunat în ceea ce privește educația incluzivă și acest traseu plasează țara printre primele din lume în indicele elevilor incluși în școlile obișnuite. De asemenea, merită să se sublinieze eforturile de a angaja aproximativ 6.000 de profesori de învățământ special și CRTIC și CRI. Astăzi putem spune că, cultura incluzivă, este bine stabilită în rândul comunității academice și a familiilor.

Dar totul poate fi sub forma unei “rețete magice” care să cuprindă răspunsurile așteptate. Recent, un raport al ONU privind progresele înregistrate de Convenția privind drepturile persoanelor cu handicap a remarcat faptul că țara continuă să aibă o lipsă de resurse pentru a răspunde în mod eficient nevoilor acestor elevi. Vom găsi, de asemenea dezechilibre geografice în distribuirea resurselor, ca răspuns insuficient în raport cu cerințele lui CRI și, chiar mai deranjant, ideea că elevii cu dizabilități sunt „cazuri speciale” și nu fac parte din „organismul complet” la școală.

- *Notă: În Portugalia, elevi cu nevoi educaționale speciale (CES) se consideră că pot fi persoanele cu tulburări din spectrul autismului (ASD), surdo-orbire, de auz, tulburări vizuale, dizabilități intelectuale, deficiențe motorii severe, tulburări emoționale și de comportament dificultăți de învățare specifice, tulburări de comunicare, traumatisme craniene, dizabilități multiple, printre alte tulburări de sănătate. Aceste condiții specifice sunt identificate printr-o evaluare a unei echipe interdisciplinare.*

ANALIZA COMPARATIVĂ A CELOR DOUĂ SISTEME DE ÎNVĂȚĂMÂNT

PROF. DOINA ALEXA
PROF. LAURA GALAFTION
PROF. MIHAELA CERASELA TETILEANU

Sistemul de învățământ. Concept și componente

Denumirea de sistem provine din limba greacă -systema (i), care înseamnă ansamblul unor părți, corelate între ele.

Dezvoltarea educației, în general, și cea a învățământului, îndeosebi, au determinat apariția treptată, în fiecare țară, a unui ansamblu de instituții școlare de diferite grade, profile și forme, care au alcătuit sistemul de învățământ al acelei țări.

Sistemul de învățământ reprezintă ansamblul coerent al instituțiilor școlare de toate gradele, profilele și formele, dintr-o anumită țară, care este conceput, organizat și funcționează în baza unor principii educaționale generale cu caracter organizatoric, iar unele și cu caracter juridic, precum și a unor standarde educaționale.

Sistemul de învățământ asigură rezolvarea uneia dintre cele mai dificile și mai importante probleme socio-umane - educația și pregătirea tinerei generații, a forței de muncă, a specialiștilor.

De aceea, în mod firesc, filosoful german Immanuel Kant spunea că „Educația este cea mai mare și mai grea problemă ce i s-a dat omului spre rezolvare”. În România învățământul este o prioritate națională (Legea educației naționale).

Sistemul de învățământ reprezintă un subsistem al sistemului social, acesta fiind subordonat și integrat în cadrul și structura generală a societății, neavând doar o structură internă, ci supunându-se și unor impulsuri sociale externe.

Sistemul de învățământ, privit ca un întreg, se referă, în mod fundamental, la organizarea sub formă instituțională a învățământului, în acest sens sistemul de învățământ cuprinzând totalitatea instituțiilor ce urmăresc îndeplinirea unor obiective educaționale.

Mai trebuie spus că sistemul de învățământ are un caracter național și istoric, cu alte cuvinte, evoluează și se dezvoltă în raport cu dezvoltarea materială și specificul cultural al fiecărei țări.

Prin urmare, există caracteristici comune între sistemele de învățământ dintre diferitele țări, caracteristici și deosebiri ce sunt legate de condițiile economice, sociale și culturale din respectiva țară.

Concluzionând, vom spune că învățământul, înțeles sub formă de organism instituțional, nu poate fi considerat ca având doar o structură internă, ca rezultat al

interacțiunilor dintre componentele sale, ci el este supus unor presiuni sociale ce funcționează independent și în interacțiune, urmărind realizarea unor obiective educative.

Sistemul de învățământ include:

- un flux de intrare: este alcătuit din resurse umane și materiale, și anume: personal didactic, elevi, studenți, construcții și spații școlare, dotări tehnico-materiale, timp școlar, fonduri bănești;
- procesul de învățământ: angajează întregul ansamblu de resurse, în vederea atingerii obiectivelor educaționale, îngemănând în acest sens cele trei funcții educaționale esențiale: predarea, învățarea și evaluarea;
- un flux de ieșire: reprezintă produsul sistemului: persoanele educate,
- instruite, înzestrate cu competențe și atitudini prevăzute de către cererea socială de educație;

Resurse:

În Portugalia există aproximativ 1.200 de școli și 120.000 de cadre didactice, iar în România există aproximativ 7.000 de școli și 250.000 de cadre didactice.

Școlile din Portugalia beneficiază de un număr mai mare de cadre didactice și de un spațiu mai mare pentru desfășurarea activităților educative față de școlile din România (chiar dacă numărul elevilor înscriși într-o clasă este aproape același).

Structura anului școlar: România vs. Portugalia

Vacanță	Învățământ primar	Învățământ gimnazial
Data începutului de an școlar	12-15 septembrie	12-15 septembrie
Data sfârșitului de an școlar	15-22 iunie	15-22 iunie
Vacanță de toamnă	O săptămână 22-30 oct.	-
Crăciun/Anul Nou	3 săptămâni 24 dec.-15 ian.	3 săptămâni 24 dec.-15 ian.
Iarnă/Carnaval	-	-
Primăvară/Paște	2 săptămâni, 7-22 aprilie	2 săptămâni, 7-22 aprilie
Vară	11 săpt, 15/22 iunie-12/15 sept	11 săpt, 15/22 iunie-12/15 sept

Toți diferiți, toți egali / Proiect Erasmus +

Vacanță	Învățământ primar	Învățământ gimnazial
Data începutului de an școlar	11-16 septembrie	11-16 septembrie
Data sfârșitului de an școlar	11-14 iunie	5-14 iunie
Vacanță de toamnă	-	-
Crăciun/Anul Nou	17 dec-2 ianuarie	17 dec-2 ianuarie
Iarnă/Carnaval	4-6 martie	4-6 martie
Primăvară/Paște	8-22 aprilie	8-22 aprilie
Vară	Cca.12săpt 14/21 iunie –15 sept	Cca.12săpt 5/21 iunie-11/16sept

Anul școlar din Romania cuprinde aproximativ 177 de zile de învățământ (36 de săptămâni) împărțite în două semestre.

Sistemul portughez de învățământ nu este împărțit în trimestre sau semestre, anul școlar fiind abordat ca un tot unitar (din septembrie și până în iunie)

Structura studiilor

În general programul orelor școlare începe la ora 8.00 și se încheie în jurul orelor 14 (ciclul primar, gimnazial), iar la liceu orele pot începe fie dimineața, fie cu program de după-amiază. Ora de curs este de 50 de minute, succedată de o pauză de 10 minute în ciclul pre-universitar și de cate două ore la facultate. Unele școli au și câte o pauză mai lungă, de 20 de minute.

Învățământul preșcolar din Romania cuprinde copii cu vârste între 3 și 6 ani.

Acest tip de învățământ este asigurat în instituții speciale – grădinițe, majoritatea dintre ele fiind publice, organizate în trei tipuri de programe oferite în aceeași grădinițe sau în grădinițe diferite: program normal, prelungit sau săptămânal.

Învățământul obligatoriu durează 10 ani și este împărțit în trei cicluri: învățământ primar (4 ani), prima etapă a nivelului secundar inferior general (4 ani) și a doua etapă a nivelului secundar inferior, care oferă cursuri generale, de specializare sau profesionale (2 ani).

Învățământul secundar superior (ciclul superior de liceu) oferă cursuri generale și de specializare, în vederea continuării studiilor la nivel post-obligatoriu sau în învățământul superior.

Învățământul post-secundar pregătește elevii pentru o calificare profesională mai bună, în vederea asigurării unui loc de muncă.

După terminarea liceului sau a școlilor profesionale, elevii pot da examenul de Bacalaureat și apoi să urmeze cursurile unei forme de învățământ superior (facultate). Anul de completare oferă posibilitatea de a ajunge la nivelul educațional necesar pentru a putea beneficia de învățământ secundar superior și de a obține o calificare profesională mai bună.

Învățământul superior se realizează prin instituții de învățământ de tipul: universități, academii, școli de studii academice postuniversitare. Misiunea instituțiilor de învățământ superior este de învățământ și de cercetare sau numai de învățământ. Instituțiile de învățământ superior includ în mod obișnuit mai multe facultăți, colegii universitare, departamente, catedre și unități de cercetare științifică, de proiectare și de microproducție.

Sistemul universitar din România este armonizat cu cel din alte țări ale Uniunii Europene (inclusiv Portugalia), prin asimilarea procesului Bologna în legislația națională și prezintă o structurare în două trepte a sistemului universitar:

Treapta de studii universitare de licență (3-4 ani);

Treapta de studii universitare de masterat (1-2 ani), urmat simultan sau ulterior de doctorat.

Datorită sistemului comun de credite de studiu transferabile (ECTS) de echivalare a studiilor se permite o cât mai largă mobilitate a studenților, iar suplimentul de diplomă permite compararea diplomelor pentru a favoriza integrarea cetățenilor europeni pe piața muncii și de a îmbunătăți competitivitatea învățământului superior european pe plan mondial.

În **Portugalia** școala începe de obicei la 9.30 și se termină la 14.30. După-amiaza nu sunt ore, dar anumite școli oferă workshopuri opționale. Sistemul educațional public portughez se divide în 3 cicluri distincte:

- Educația elementară(elementary): 6 clase de la 6 la 12 ani (clasele 1-6);
- Educația secundară (secondary): 4 clase de la 12 la 16 ani (clasele 7-10);
- Bacalaureatul: 2 clase de la 16 la 18 ani (clasele 11-12).

După finalizarea educației secundare (la sfârșitul clasei a 10-a), elevii pot părăsi școala cu un certificat de absolvire a ciclului secundar sau pot continua educația la liceu pentru doi ani.

În cadrul ciclului secundar, cele mai multe obiecte de studiu sunt obligatorii: științe naturale, științe sociale, educație plastică și vizuală, limba și literatura portugheză, limbi străine (de obicei limba engleză), matematică, muzica, etc.

În cadrul ciclului de bacalaureat, în clasa a 11-a materiile obligatorii sunt: limba și literatura portugheză I, limbi străine I (de obicei limba engleză), filosofia și educație fizică, iar în clasa a 12-a, obiectele obligatorii sunt limba și literatura portugheză II, limbi străine II (de obicei limba engleză) și istoria. În ambele clase de Bacalaureat, elevii trebuie să-și aleagă în funcție de specializarea universitară pe

care doresc să o urmeze, alte 3 obiecte dintre: fizică, chimie, biologie, matematică, latină, greacă sau alte obiecte aflate în curricula opțională.

Pentru a fi eligibili din punct de vedere lingvistic, elevii trebuie să aibă cunoștințe elementare spre medii de limbă portugheză (să fi studiat portugheza cel puțin 2 ani în școala generală sau liceu) sau de limbă engleză.

Politicile educaționale în ceea ce privește calitatea:

Asemănări:

Ambele sisteme sunt centrate pe rezultatele academice și mai puțin pe dezvoltarea sensului civic (disciplinele cele mai importante sunt matematica, limba română/ respectiv limba portugheză);

Deosebiri:

În Portugalia, rezultatele obținute de elevi la examene (care sunt mai numeroase – clasa a II-a, clasa a IV-a, clasa a VI-a) sunt introduse într-o bază de date care permite ierarhizarea școlilor stabilind un clasament la nivel național.

Sistemul de notare

În România, pentru primii patru ani, există un sistem numit calificative. Acestea sunt

- Foarte bine (FB)- Excelent,
- Bine (B) -Bine,
- Satisfăcător (S)-satisfăcător, de fapt, sensul (abia) trece și
- Insuficient (I)-a eșuat.

Elevii care nu obțin pe tot parcursul anului note bune trebuie să susțină un examen în vară cu un ansamblu de profesori, iar în cazul în care situația nu este mai bună, elevul va repeta tot anul. "Calificativele" sunt folosite pe tot parcursul anului, într-un sistem de evaluare pe tot parcursul anului, la teste, în activitățile școlare, acasă sau pentru proiecte. În medie, pentru un subiect (care va merge în catalog) se calculează de către profesor, ținând seama de progresele înregistrate de student și printr-o valoare de la 1- 4 pentru fiecare calificativ.

Pentru clasele 5-12, este utilizat un sistem de notare de la 1 la 10, 10 fiind cea mai bună notă, 1 fiind cea mai proastă notă și 5 este nota minimă de trecere. Sistemul de evaluare este folosit, de asemenea, cu note individuale pentru fiecare test, examen oral, proiect, teme pentru acasă sau exerciții în clasă fiind înscrise în catalog. La unele materii se susține un examen parțial, la sfârșitul semestrului (teză).

Această cerință este reglementată de către Minister ca obligatorie pentru anumite materii și nu poate fi schimbată. Teza valorează 25% din media finală, iar pentru clasele 5-8 se aplică la limba română și matematică și doar în clasa a opta și

la geografie sau istorie și în cazul unei școlii cu predare bilingvă și la o limbă minoritară.

Notele sunt date pe baza unor orientări strict ministeriale și de care tine repartitia, ulterioră, la liceu. La sfârșitul fiecărui semestru, media notelor este calculată în urma unei proceduri în patru pași: În primul rând, se calculează media aritmetică a notelor. Dacă există și teză, această medie, cu o precizie de 0,01, este înmulțită cu 3, se adună cu teza (rotunjită la cel mai apropiat întreg) și se împarte cu 4. Această medie (cu sau fără teză) este apoi rotunjită la cel mai apropiat întreg (9,5 este, astfel, 10), iar aceasta este media elevului pe semestru. Următorul pas este de a calcula media anuală a elevului. Aceasta se face prin adunarea mediilor pe cele două semestre ale elevului și împărțite la 2. Acestă medie nu este rotunjită. Ultimul pas este adăugarea tuturor mediilor anuale ale elevilor și împărțirea acestei sume la numărul total de subiecți. Aceasta se numește "medie generală". Aceasta nu este nici ponderată și nici rotunjită. În cazul în care un elev, are media anuală este sub 5, la maximum două materii, elevul trebuie să aibă un examen (corigență) la materia la care nu a reușit, în august, în fața unei comisii școlare. Dacă el nu trece acest examen, el trebuie să repete întregul an (repetenție). În cazul în care pe subiect, medie anuală este sub 5, la trei sau mai multe discipline, elevul nu mai are dreptul la examenul de corigență și trebuie să repete anul.

Sistemul de notare portughez este compus din calitative la învățământul elementar și din note de la 0 la 20, nota de trecere fiind 10, la învățământul secundar și liceal.

Profesorii din Portugalia sunt foarte exigenți și sunt de părere că notele 9 și 10 nu există (note de la 18 la 20).

Metode de evaluare

Elevii români sunt evaluați de către profesori pe parcursul întregului an școlar. Elevii cu dificultăți de învățare pot ajunge să repete anul.

La sfârșitul școlii primare, elevii promovează automat la nivelul următor (fără nici un fel de examinare finală).

La sfârșitul gimnaziului, pe baza unei proceduri de selecție și repartizare stabilită de Ministerul Educației Naționale (Examen de evaluare națională), și în funcție de rezultatele obținute pe durata celor patru ani, elevii trebuie să aleagă una dintre cele două instituții, liceu sau Școală de Arte și Meserii, pentru a-și continua studiile la nivelul secundar inferior.

La sfârșitul nivelului secundar inferior (care coincide cu sfârșitul învățământului obligatoriu) nu există nici un fel de examinare.

Absolvenții ciclului inferior al liceului primesc un certificat de absolvire, un portofoliu în vederea educației viitoare și, la cerere, o copie a situație școlare cu notele obținute pe parcursul anilor de învățământ obligatoriu.

Absolvenții ciclului inferior al Școlii de Arte și Meserii primesc un certificat de absolvire, un portofoliu în vederea educației viitoare și, la cerere, o

copie a situației școlare cu notele obținute pe parcursul anilor de învățământ obligatoriu. Pe lângă aceasta, ei pot obține, în cazul în care trec examenul pentru certificarea competențelor profesionale, un certificat care atestă nivelul 1 de calificare profesională.

Pentru a putea beneficia de învățământ secundar superior, ei trebuie să urmeze un an de completare. Absolvenții anului de completare primesc un certificat de absolvire, un portofoliu în vederea educației viitoare și, la cerere, o copie a situației școlare cu notele obținute. În urma susținerii unei examinări profesionale, ei pot obține un certificat care atestă nivelul 2 de pregătire profesională. Absolvenții anului de completare care au un certificat de absolvire și un certificat ce atestă nivelul 2 de pregătire profesională pot urma cursurile învățământului secundar superior, potrivit metodologiei elaborate de Ministerului Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului cu un an înaintea începerii fiecărui nou an școlar.

La sfârșitul ciclului superior de liceu există o examinare finală. Diploma obținută în urma acestui examen (diplomă de bacalaureat) permite elevilor să se înscrie la examenele de admitere în instituțiile de învățământ superior. Orice elev care absolvă nivelul de învățământ secundar superior, beneficiind sau nu de un certificat de absolvire, se poate înscrie pentru a lua parte la examenul de admitere în instituțiile de învățământ post-secundar (cu toate acestea, școlile medicale post-secundare cer diploma de bacalaureat).

În cadrul universităților evaluarea este și în România precum în Portugalia: continuă, periodică și finală. Studenților li se cere să prezinte proiecte pe diverse teme, să aibă activitate la curs, teste și examinări în cadrul seminariilor și bineînțeles, examenul final, care poate fi scris sau oral, în funcție de preferința cadrului didactic. Studenții trebuie să cumuleze câte 60 de credite per an universitar pentru a putea promova în anul de studii următor. La finalul anilor de studiu universitar, studentul trebuie să cumuleze toate creditele aferente anilor de studii, să redacteze o lucrare scrisă pe o temă aleasă împreună cu un profesor îndrumător pe care să o prezinte unei comisii, care îl va evalua cu note de la 1-10 (media de promovare a examenului de licență/diplomă trebuie să fie de cel puțin 6,00, iar nota de promovare trebuie să fie cel puțin 5,00 la fiecare dintre cele două probe) și să susțină o probă de evaluare a cunoștințelor fundamentale și de specialitate (care poate fi scrisă, orală sau probă practică, la alegerea fiecărei universități acreditate). Pe baza notelor obținute la probele de la licență, studentul poate să se înscrie și la cursurile de masterat –care sunt fie gratuite, fie cu taxă, în funcție de media obținută la licență, și ulterior la doctorat.

Evaluarea la universități este de trei feluri: continuă, periodică și finală. Continuă înseamnă proiecte, teste pe parcursul semestrului, activitatea la curs, cea periodică constă în 2-3 teste stabilite anterior de profesor, iar finală este examenul final. Se poate alege de la început ce fel de evaluare dorești, însă există posibilitatea dacă se alege evaluarea continuă să se rămână la cea finală (examen) în cazul în care nu se obține notă de trecere sau se dorește o nota mai mare.

Testele naționale evaluează și monitorizează aplicarea curriculum-ului stabilit, testând doar principalele două discipline–limba de instruire și matematica.

În timp ce elevii cu CES din Portugalia iau și ei parte la testarea națională, aceia care urmează un curriculum puternic personalizat, adaptat specific la cerințele lor speciale sunt evaluați în conformitate cu acel curriculum. De asemenea, școlile portugheze pot scuti anumiți elevi de la testarea națională. Cu toate acestea, participarea la testare este în principiu obligatorie pentru toți elevii, cu excepția celor migranți sau itineranți care ajung în țară în timpul anului școlar în care în mod normal ar fi testați sau cu mai puțin de un an înainte. Procesul de notare este supravegheat de către profesori special pregătiți din afara școlii. Evaluarea formativă este responsabilitatea individuală a profesorilor care păstrează dialogul cu elevii și colaborează atât cu colegii lor profesori – în special cu cei din aceleași departamente curriculare, cât și cu consiliul clasei care trasează și coordonează proiectele curriculare pe baza curriculum-ului național – și, unde este cazul, cu serviciile specializate de susținere a învățământului, părinți sau tutore.

Autoevaluarea internă a calității educației:

Asemănări:

Atat în sistemul educational portughez, cât și în cel românesc, regăsim la nivelul școlii o comisie de autoevaluare internă a calității educației, precum și faptul că în ambele sisteme există domenii și indicatori de referință.

Deosebiri:

În Portugalia comisia este mai flexibilă (incluzând și personalul auxiliar și administrativ) față de România și funcționează pe diferite niveluri: la nivel restrâns/micro (grupul de profesori care au inițiativa), la nivel lărgit/macro (profesori, părinți, elevi care dezvoltă planuri de acțiune și ameliorare), la nivelul județului/ departamentului (echipa de statistică a școlii). În Portugalia domeniile și indicatorii de referință au fost revizuiți.

Evaluarea externă a calității educației

ASEMĂNĂRI	DEOSEBIRI	CONSTATĂRI
- Ambele sisteme dispun de mecanisme de certificare a calității educației. - În sistemul portughez de evaluare externă ca	- În Portugalia toate școlile au trecut cel puțin printr-un ciclu de evaluare externă. - Sistemul portughez de evaluare externă prevede ca evaluarea să fie făcută de doi inspectori și un evaluator extern; evaluarea este realizată de IGEC instituție similară cu ISJ din România.	- În Portugalia inspecția durează 2 zile (pentru școlile mai mici) și 3 zile (pentru școlile mai mari). - În Portugalia până în 2011 evaluarea externă se realiza pentru cinci domenii; Decretul 4150/2011 a propus un nou model care

<p>și în cel românesc sunt trei domenii de evaluat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rezultatele elevilor - prestația serviciului educativ - calitatea de leadership și gestiune. <p>- Pentru sistemul românesc se evaluează:</p> <ul style="list-style-type: none"> - capacitatea instituțională - eficacitatea educațională - managementul calității. <p>- Cu ocazia evaluării externe se vizitează școala și toate spațiile aferente, au loc discuții, interviuri cu personalul școlii, profesori, directori; școala este anunțată pentru evaluarea externă. Raportul evaluării externe este public; el poate fi contestat, IGEC (corespondent ISJ) trebuie să răspundă la contestație (pentru a se vedea dacă aceasta este fundamentată sau nu) și se stabilește calificativul final al evaluării.</p> <p>- Ambele sisteme</p>	<ul style="list-style-type: none"> - În România nu există grupări atât de mari de școli. Este adevărat că în zonele rurale, acolo unde numărul de elevi este redus s-au realizat grupări de școli. - Chestionarele sunt realizate de IGEC, ele sunt trimise în școală și profesorii diriginți le distribuie unui eșantion reprezentativ de elevi aleși de IGEC. Elevii dau chestionarele părinților care le completează. Răspunsurile sunt confidențiale. Ministerul este cel care analizează și interpretează datele obținute din chestionare. - Profesorii nu sunt asistați la ore. - Planificarea școlilor pentru evaluare este făcută de IGEC. - În Portugalia planul de îmbunătățire/ameliorare este realizat după evaluarea externă (planul de ameliorare nu este realizat conform unui model standard realizat la nivel național ci este elaborat de fiecare școală). Acesta permite fiecărei școli să-și manifeste identitatea sa, amprenta sa în organizarea fiecărei școli. - Rezultatele evaluării au un impact direct asupra școlii: <ul style="list-style-type: none"> a) alocarea bugetului se realizează în funcție de rezultate; b) școlile care au rezultate foarte bune recunoscute ca urmare a evaluării externe încheie un contract de autonomie cu Ministerul Educației din Portugalia. - Autoevaluarea școlii este obligatorie dar nu există un model impus. Planul de îmbunătățire poate fi întocmit fie de profesorii școlii (care au urmat cursuri de formare în această direcție) fie de o organizație specializată care utilizează modelul de evaluare CAF. - Școala St. Antonio a pus în practică un program european de sprijin și ajutor social pentru școlile TEIP – program care permite existența unui număr mai mare de personal (un 	<p>se referă doar la trei domenii de evaluat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rezultatele elevilor - prestația serviciului educativ - calitatea de leadership și gestiune. - Există planul de îmbunătățire/ameliorare aprobat de Consiliul pedagogic, trimis către IGEC. Se verifică implementarea planului de îmbunătățire/ameliorare. - Se pune accentul pe contextualizarea rezultatelor (valoarea așteptată nu este de 100%, aceasta poate varia în funcție de contextul social). - Sistemul educativ portughez implică mai mult familia în educație: se încearcă acordarea de ajutor familiilor cu probleme în vederea evitării abandonului școlar și a promovării interacțiunii între părinți și profesori pentru a dinamiza legătura dintre școală și familie. - Comunitatea respectă și integrează culturile diferite. - Responsabilii la nivel județean lucrează în echipă pentru a stabili criterii similare de evaluare. - Evaluarea profesorilor se realizează diferit în funcție de nivelul profesional al acestora. - Un profesor nu poate avea calificativul EXCELENT dacă școala nu are rezultate bune. - Se pune accentul pe motivarea colaboratorilor și pe valorizarea persoanelor.
--	---	--

<p>păstrează aceeași scală de calificative.</p> <p>- Comisia calității redactează un plan de îmbunătățire /ameliorare a calității educației.</p> <p>- Rezultatele evaluării externe sunt diseminate la nivelul comunității.</p>	<p>mediator rom, trei animatori și doi psihologi).</p> <p>- Sistemul de notare este de la 0 la 20.</p> <p>- Școlile sunt cele care cer centrelor de formare cursuri de formare conform nevoilor resimțite de cadrele didactice sau de școală. În România trebuie acceptată oferta Centrului de Formare (respectiv Casa Corpului Didactic).</p> <p>- În Portugalia există în jur de 150 de școli profesionale din care doar 10 sunt publice. Durata formării este de 3 ani și este organizată pe module – discipline socioculturale (1000 ore), discipline științifice (500 ore) și discipline tehnice (1500 ore). Absolvenții obțin atestate de competență și ei pot (dacă vor) să dea examenul de bacalaureat și să urmeze cursuri superioare (facultate). La acest nivel, susținerea examenului de bacalaureat nu este obligatorie.</p>	<p>- Am remarcat o preocupare permanentă (existentă în planurile de ameliorare întocmite și prezentate de școlile vizitate) pentru a asigura o armonizare între toate ciclurile de învățământ și între toate școlile din sistem.</p> <p>- Dacă elevii obțin rezultate slabe la teste, se elaborează fișe individuale de ratapaj care cuprind domeniile de îmbunătățit. Elevul lucrează acasă sau la școală (ore suplimentare). El este verificat de profesor. În clasă se lucrează diferențiat.</p> <p>- Există Catalogul Național al Calificărilor publicat pe site-ul www.catalogo.anqep.gov.pt</p> <p>Fiecare elev își poate alege parcursul școlar pe care vrea să-l urmeze.</p>
---	---	---

ÎN LOC DE CONCLUZII....

În Portugalia se dorește promovarea egalității de șanse la valoarea educației și promovarea îmbunătățirii calității predării, iar sistemul educațional portughez promovează o școală democratică și incluzivă axată pe succesul fiecărui copil și adolescent.

Ideea de școală incluzivă este mai mult asociată cu nevoile speciale ale elevilor (fizice și mentale) și legea promovează includerea acestora în clase regulate, în care majoritatea studenților au un curriculum național comun și au examene naționale finale.

Comparativ cu sistemul educațional din Portugalia, sistemul școlar românesc prezintă și avantaje, cât și dezavantaje.

Avantajele sunt începând de la gratuitatea învățământului obligatoriu și asigurarea manualelor în această perioadă, până la sistemul de burse acordate, chiar și burse speciale pentru acești elevi, sistemul de notare și de examinare finală, dar și organizarea orelor de curs.

Un alt mic avantaj îl constituie pentru România și examenul de bacalaureat, întrucât comparativ, are un grad de dificultate al subiectelor crescător, astfel încât să poată fi luat nu doar de cei cu performanțe școlare ridicate. Sistemul de notare al României este mai permisiv, nota de trecere fiind 5, atât la materiile din timpul anului, cât și la examene, exceptând examenul de bacalaureat sau de licență, a cărei medie trebuie să fie peste 6.

Sistemul nostru de învățământ prezintă însă și dezavantaje. Un astfel de exemplu este că în Portugalia la universități îți sunt oferite atât resursele informatice cu mult mai multe decât în România, cât și instrumentele necesare, respectiv laptop-uri cu conexiune la internet pe tot parcursul cursurilor. Pentru sistemul de învățământ din România un alt dezavantaj îl reprezintă metodele de predare aplicate în școli, întrucât de cele mai multe ori ele se bazează pe multe informații teoretice prezentate doar de profesor, comparativ cu celelalte țări în care sunt folosite pentru predare: videoproiectoare, table inteligente și se bazează foarte mult pe formarea spiritului de lucru în echipă, de competențe în ceea ce privește prezentările publice, în fața colegilor, de formare a unei gândiri mai mult practice și mai puțin teoretice ca în cazul României.

Un alt dezavantaj îl reprezintă numărul mare de elevi dintr-o clasă: în timp ce în Portugalia sunt maxim 23-25 de elevi, în România sunt în medie 30 și mai mulți.

CONSTATĂRI:

- Ar fi de urmat exemplul cazului școlilor speciale în care fiecare copil are un profesor de sprijin om la om;
- În cazul copiilor cu handicap sever se impune și un îngrijitor, pentru că de multe ori părinții suplinesc acest rol;
- Integrarea acestora în învățământul de masă este un proces anevoios, cu specialiști puțini, profesorul clasei fiind nevoit să lucreze simultan cu elevi normali și cu nevoi speciale și diferite, iar școlarizarea în instituții specializate de tip „școală ajutătoare” este considerată jignitoare pentru părinți.

INTEGRAREA COPIILOR CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE ÎN ȘCOLILE DE MASĂ

PROF. MARIA COCIUBA

Educația integrată a copiilor cu CES urmărește dezvoltarea capacităților fizice și psihice a acestora care să-i apropie cât mai mult de copii normali, a implementării unor programe cu caracter corectiv-recuperator; stimularea potențialului restant, ce permite dezvoltarea compensatorie a unor funcții menite să le suplinească pe cele deficitare; crearea climatului afectiv în vederea formării motivației pentru activitate, în general și pentru învățare, în special asigurarea unui progres continuu în achiziția comunicării; formarea unor abilități de socializare și relaționare cu cei din jur; formarea de deprinderi cu caracter profesional și de exercitare a unor activități cotidiene; dezvoltarea comportamentelor adaptative și a însușirilor pozitive ale personalității, care să faciliteze normalizarea deplină. Fiecare copil cu CES trebuie să beneficieze de un program adecvat și adaptat de recuperare, care să dezvolte maximal potențialul fizic și psihic pe care îl are. Integrarea urmărește valorificarea la maximum a disponibilităților subiectului deficient și antrenarea în mod compensatoriu a palierelor psiho-fizice care nu sunt afectate în așa fel încât să preia activitatea funcțiilor deficitare și să permită însușirea de abilități care să înlesnească integrarea eficientă în comunitatea normală. Prin integrare, se realizează și o pregătire psihologică a copilului, care să contribuie la crearea unor stări efectiv emoționale corespunzătoare, în care confortul psihic este menținut de satisfacțiile în raport cu activitățile desfășurate.

Învățarea diferitelor discipline reprezintă elemente importante ale întregului învățământ modern. Chiar și pentru elevii cu dificultăți de învățare, acestea reprezintă un punct cheie care solicită profesorul să adapteze conținuturile la diferitele dificultăți pe care le au elevii, apelând la o metodologie variată, activ-participativă și bogată în material concret-intuitiv.

STRATEGII UTILIZATE ÎN EDUCAȚIA INTEGRATĂ:

A. STRATEGII COLABORATIVE: Strategiile de învățare prin colaborare favorizează învățarea la toți elevii participanți, contribuie la acceptarea cu ușurință a diferențelor dintre elevi, modifică eficient relațiile interpersonale și cantitativ și calitativ. Influența învățării prin colaborare asupra stimei de sine a elevilor, deși este oscilantă în timp sfârșește prin a fi pozitivă. Învățarea prin colaborare contribuie la socializarea elevilor și determină adaptarea curriculară continuă la cerințele și nevoile tuturor elevilor. Psihologia comportamentală, psihologia cognitivă și psihologia socială au demonstrat cu certitudine că o învățare în grupuri mici, activă și colaborativă este singura măsură să asigure:

- O reală interacțiune și intercomunicare/interrelaționare;

- O redistribuire corectă de recompense sociale tip apreciere/considerație/respect;
- O restructurare firească a distribuirii autorității în grup;
- O distribuție eficientă a sarcinilor de lucru;
- O recorectare a obiectivelor educaționale, din mers;
- O valorificare a învățării ce depășește ceea ce s-ar fi interiorizat prin învățare individuală.

B. STRATEGII PARTENERIALE: Integrarea înțeleasă și realizată ca includere a unu, doi sau mai mulți elevi cu CES într-o clasă cu alți 20- 25 elevi normali este cea mai frecventă formă de realizare a integrării educative. Strategiile de micro-grupuri, cooperative, activ-participative trebuie să fie în plus și parteneriale cu necesitate. Se recomandă atenție sporită pentru:

- A evita ca unul sau doi elevi mai buni (dintre cei normali), din grupul de lucru, să domine activitatea grupului;
- A evita ca elevii normali să acorde ajutor în exces colegilor cu CES;
- A împiedica solicitarea în exces de către colegii cu CES a ajutorului celorlalți;
- A destructura ierarhii de autoritate, care tind să se fixeze inoportun;
- A evita o intradistribuire a sarcinilor, în grup;
- A împiedica subevaluarea unor rezultate modeste, parțiale ale colegilor cu CES de către ceilalți.

C. STRATEGII DE ÎNVĂȚARE PRIN COOPERARE: Învățarea prin cooperare este o strategie activizantă de învățare care presupune un set de modalități instrucționale ce angajează mici echipe de elevi pentru a promova interacțiunea colegială și colaborarea în abordarea unor subiecte de studiu. Învățarea prin cooperare are loc atunci când elevii sunt implicați împreună, uneori în perechi, alteori în grupuri mici, pentru a rezolva o problemă, pentru a explora o temă nouă sau pentru a crea idei noi. Învățarea prin cooperare îi poate ajuta pe elevi să devină mai puțin dependenți de profesori. Elevii sunt încurajați să lucreze în colaborare, sprijinindu-se unul pe altul și căutând soluții pentru problemele puse de sarcinile și activitățile lor. Strategii de microgrup S.T.A.D.- Student Team Achievement Divisions (*Metoda învățării în grupuri mici*) Metoda S.T.A.D. are trei etape: - În prima etapă are loc prezentarea problemei. - În a doua etapă se desfășoară activitatea în grup. Elevii sunt organizați în grupuri eterogene de 3-4 membri, discută pe marginea temei predate își pun întrebări uni altora, compară și evaluează răspunsurile. Dezbateră continuă până când toți membrii grupului sunt convinși că stăpânesc tema respectivă. - În a treia etapă are loc evaluarea. Cadrul didactic pune întrebări elevilor pentru a testa cunoștințele însușite. Fiecare grup își prezintă pentru evaluare realizările proprii ce pot fi astfel comparate, contrapuse, spre o mai bună înțelegere. T.G.T.- Team Games Tournament (*Metoda turneului între echipe*) Metoda T.G.T. promovează proceduri similare cu metoda S.T.A.D. Grupurile de lucru, care au aceeași sarcină de învățare, sunt anunțate în competiție unul cu altul, pe o secvență dată și strategia devine învățarea în grupuri competitive. T.A.I. (*Team Assisted Individualisation*) Sarcinile de învățare per grup

sunt elemente componente ale unei sarcini mai mari la nivel de clasă, astfel încât strategia devine învățarea în grupuri cooperative. PUZZLE- În cadrul acestei strategii învățarea în grupuri cooperative împinge diviziunea sarcinilor de învățare până la nivelul fiecărui membru component, sarcina grupului, respectiv a clasei reîntregindu-se din juxtapunerea atent-selectivă a contribuțiilor parțiale. JIGSAW- Strategia se desfășoară în aceleași condiții de sarcini ca și la „puzzle”, dar împinse până la individualizare la nivel intragrupal, grupuri (sarcina tuturor grupurilor rămânând aceeași), se reunesc „omologii de sarcină”, rezolvă în comun acea sarcină și se reîntorc în grup, însumându-și astfel rezolvările.

METODE INTERACTIVE UTILIZATE ÎN PREDAREA COPIILOR CU DIFICULTĂȚI DE ÎNVĂȚARE

Într-o lume perfectă deficiența nu reprezintă un impediment, o lipsă, ci doar o altă față a normalității. Deseori comunitatea tinde să-i marginalizeze pe cei care sunt altfel. Persoanele cu deficiențe suferă nu atât din cauza deficienței, cât din cauza atitudinii pe care cei din jur o au față de ea. Nu este suficient să spunem că au aceleași drepturi, ci ar fi bine să le oferim și aceleași șanse la integrarea în societate. Dacă persoanele cu dizabilități se străduiesc să țină pasul cu societatea, cea din urmă, la rândul ei, ar trebui să le ofere șansa de a evolua cât mai aproape de normal sub aspect fizic, psihic, personal, profesional. Într-o școală a diversității, educația trebuie să pună accentul nu numai pe împărtășirea unor noi modele de socializare și de percepție a propriei persoane, ci și să faciliteze acceptarea unor diverse moduri de viață, situații, puncte de vedere, etc. Învățarea la copiii cu cerințe educaționale speciale (CES), ca proces de achiziție de noi cunoștințe și de formare de capacități cognitive, este mult mai eficientă dacă se realizează în grupuri mici, dacă este activ-participativă, accentuând cooperarea, parteneriatul și implicarea personală maxim posibilă.

Întâlnim în grupurile cu care lucrăm copii care necesită o atenție specială. Realizăm integrarea activă și eficientă în grupul clasei, de cele mai multe ori prin joc. În toate activitățile încercăm să antrenăm fiecare copil, să-i stimulăm pe cei timizi să se afirme, să-i ajutăm pe cei cu tulburări de limbaj sau comportamentale, pe cei ce nu se pot concentra decât pentru scurt timp. Apelăm la învățarea individualizată pentru că există tendința ca acești copii să fie izolați de restul colectivului. Această strategie vizează contribuția fiecăruia adusă situației de predare-învățare: propriile experiențe, atitudini, calități, abilități. Impune utilizarea unui material didactic variat (fișe, dicționare, atlase, scheme, grafice, tabele, etc.), familiarizează elevii cu tehnici de muncă independentă, valorifică experiența anterioară, se poate adapta stilurilor proprii de învățare, respectă ritmul individual, stimulează spiritul de echipă, asigură corelarea intereselor cu obiectivele curriculare, stimulează încrederea în sine, elevul participă la evaluarea propriei munci, fiind evaluat în raport cu el însuși. Lecțiile bazate pe învățarea prin cooperare influențează interacțiunea directă și formarea deprinderilor interpersonale și de grup, formarea răspunderii individuale, interdependența dintre

membrii grupului, favorizează cunoașterea reciprocă dintre elevi, înțelegerea și acceptarea, integrarea în grup. Literatura pentru copii abundă în teme în care eroii pozitivi dau dovadă de toleranță, cooperare, iubire de semenii, curaj, responsabilitate. În parcurgerea textelor literare folosim metode activ-participative care au pus elevii în situația de a coopera pentru realizarea sarcinilor. Mozaicul, cubul, explozia stelară, predarea-învățarea reciprocă, brainstormingul, turul galeriei, au sprijinit integrarea tuturor în activitate, exprimarea liberă a ideilor, comunicarea, asumarea rolurilor, i-au învățat să colaboreze, să asculte și să respecte părerile celorlalți, să accepte diversitatea. Apariția unor situații problematice determină de fiecare dată, cooperarea și participarea tuturor partenerilor la găsirea soluțiilor.

Printre *metodele care activează predarea-învățarea* sunt și cele prin care elevii lucrează productiv unii cu alții, își dezvoltă abilități de colaborare și ajutor reciproc. Ele pot avea un impact extraordinar asupra elevilor oferind alternative de învățare la matematică, comunicare etc.

1. Metoda „Schimbă perechea” Se împarte clasa în două grupe egale ca număr de participanți. Se formează două cercuri concentrice, copiii fiind față în față pe perechi. Fiecare copil ocupă un scaun, fie în cercul din interior, fie în cercul exterior. Stând față în față, fiecare copil are un partener și are un număr. Profesorul dă o sarcină de lucru „Verifică dacă numărul elevului din fața ta este mai mare sau mai mic decât numărul pe care îl ai tu”. Fiecare pereche discută și stabilesc rezultatul. Cercul din exterior se rotește în sensul acelor de ceasornic, realizându-se astfel schimbarea partenerilor în pereche. Jocul se continuă până când se ajunge la partenerii inițiali sau se termină. Avantajele metodei: copiii au posibilitatea de a lucra cu fiecare membru al grupei, fiecare se implică în activitate și își aduce contribuția la rezolvarea sarcinii, stimulează cooperarea în echipă, ajutorul reciproc, înțelegerea și toleranța față de opinia celuiilalt.

2. Metoda „Turul galeriei” Este o metodă interactivă de învățare bazată pe colaborarea între elevi. Această metodă presupune evaluarea interactivă și profund formativă a produselor realizate de grupuri de elevi. Elevii, în grupuri de trei sau patru, rezolvă o problemă (o sarcină de învățare) susceptibilă de a avea mai multe soluții (mai multe perspective de abordare). Produsele muncii grupului se materializează într-o schemă, diagramă, inventar de idei etc. notate pe o hârtie (un poster). Posterele se expun pe pereții clasei, transformați într-o veritabilă galerie. La semnalul profesorului, grupurile trec pe rând, pe la fiecare poster pentru a examina soluțiile propuse de colegi. Comentariile și observațiile vizitatorilor sunt scrise pe posterul analizat. După ce se încheie turul galeriei (grupurile revin la poziția inițială, înainte de plecare) fiecare echipă își reexaminează produsul muncii lor comparativ cu ale celorlalți și discută observațiile și comentariile notate de colegi pe propriul poster. Avantajele metodei: presupune evaluarea interactivă și formativă a produselor realizate de grupul de elevi.

3. Ciorchinele este o tehnică de căutare a căilor de acces spre propriile cunoștințe evidențiind modul de a înțelege o anumită temă, un anumit conținut, reprezintă o tehnică eficientă de predare și învățare care încurajează elevii să

gândească liber și deschis. Metoda ciorchinelui funcționează după următoarele etape: Se scrie un cuvânt / temă (care urmează a fi cercetat) în mijlocul tablei sau a unei foi de hârtie. Elevii vor fi solicitați să-și noteze toate ideile, sintagmele sau cunoștințele pe care le au în minte în legătură cu tema respectivă, în jurul cuvântului din centru, trăgându-se linii între acestea și cuvântul inițial. În timp ce le vin în minte idei noi și le notează prin cuvintele respective, elevii vor trage linii între toate ideile care par a fi conectate. Activitatea se oprește când se epuizează toate ideile sau când s-a atins limita de timp acordată. Există câteva reguli ce trebuie respectate în utilizarea tehnicii ciorchinelui: Scrieți tot ce vă trece prin minte referitor la tema / problema pusă în discuție. Nu judecați / evaluați ideile produse, ci doar notați-le. Nu vă opriți până nu epuizați toate ideile care vă vin în minte sau până nu expiră timpul alocat; dacă ideile refuză să vină insistați și zăboviți asupra temei până ce vor apărea unele idei. Lăsați să apară cât mai multe și mai variate conexiuni între idei; nu limitați nici numărul ideilor, nici fluxul legăturilor dintre acestea. Avantajele acestei tehnici de învățare sunt: În etapa de reflecție vom utiliza “ciorchinele revizuit” în care elevii vor fi ghidați prin intermediul unor întrebări, în gruparea informațiilor în funcție de anumite criterii. Prin această metodă se fixează mai bine ideile și se structurează informațiile facilitându-se reținerea și înțelegerea acestora. Adesea poate rezulta un “ciorchine” cu mai mulți “sateliți”. Utilizarea acestor metode antrenează elevii într-o continuă participare și colaborare, crește motivarea intrinsecă deoarece li se solicită să descopere fapte, să aducă argumente pro și contra. Lucrul în echipă dezvoltă atitudinea de toleranță față de ceilalți și sunt eliminate motivele de stres iar emoțiile se atenuează. Beneficiarii învățământului centrat pe elev sunt elevii deoarece, așa cum spune “crezul instruirii active”: “Ce aud și văd - îmi amintesc puțin; Ce aud, văd și întreb - încep să înțeleg; Ce aud, văd, întreb și exershez - îmi însușesc și deprind; Ceea ce pun în practică învăț cu adevărat”.

Sentimentul de bucurie pe care îl experimentează elevii în timpul experiențelor de învățare constituie un indicator deosebit de important. Această stare de bine a elevilor face eficientă incluziunea copiilor cu CES în învățământul de masă. Considerată a fi mai amuzantă și mai plăcută, învățarea prin mișcare are valoarea unei (re)surse într-o clasă incluzivă, inclusiv pentru experimentarea de sentimente pozitive, atât în învățare, cât și în interacțiunea cu colegii. Activitățile prin care elevii se află în mișcare pot genera și nutri persistența în sarcinile de învățare și, de asemenea oferă posibilitatea exteriorizării energiei pe care copiii o dețin fără a-și abandona scopul.

METODE DE PREDARE-ÎNVĂȚARE-EVALUARE UTILIZATE PENTRU ELEVII CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIAL LA DEZVOLTARE PERSONALĂ

Metodele de educare ale caracterului.

Metoda exemplului constă în oferirea de modele de conduită pe care copilul urmează să le imite, exemplul poate fi oferit copiilor pe două căi: calea directă, exemplul viu în care modelul îl constituie adultul și calea indirectă, prin intermediul persoanelor și/ sau a personajelor din literaturii sau alte domenii care sunt reliefate ca modele pentru copii.

Metoda exercițiului constă în repetarea de către copii în practică zilnică a diferitelor acțiuni în vederea formării unor deprinderi și obișnuințe de conduită morală. Este absolut necesar să fie asigurate forme variate de repetare a unor acțiuni, organizarea acestor repetări în condiții reale de viață dar și în condiții de joc, mai ales prin prismă caracterului lui accesibil și atractiv.

Convingerea ca și metoda de educare a caracterului se realizează prin explicație, convorbire și discuții ocazionale. Prin această metodă se clarifică copiilor cerințele regulilor de comportare civilizată, necesitatea respectării lor, precum și modul în care trebuie să se aplice acestea. Se evită verbalismul excesiv, făcându-se apel la experiența de viață a copilului.

Aprobarea și dezaprobarea sunt alte metode de educație morală ce constau în aprecierea pozitivă sau negativă a unor fapte ale copiilor în vederea întăririi celor pozitive și înlăturării celor negative. Aceste metode fac apel la afectivitatea copilului, la încrederea sa în opiniile adulților, la răsunetul puternic pe care îl are exemplul acestora în viața copilului. Formele de aprobare pot fi lauda sau recompensa sub diferite forme iar formele de dezaprobare pot fi observația individuală sau pedeapsă prin privarea unei dorințe, etc.

Utilizând oricare din metodele enunțate anterior dar și altele putem readuce în atenția elevilor aprecierea și interesul pentru cultivarea unor trăsături de caracter precum sinceritatea, ascultarea, blândețea, generozitatea, iertarea, hărnicia, bunătatea etc.

Școală incluzivă trebuie să recunoască și să reacționeze la diversele cerințe ale copiilor, să armonizeze diferențele de învățare, diferențele între grade de reușită școlară, să asigure o educație eficientă pentru toți. În acest context avantajele formării caracterului nu vor întârzia să apară. Este vorba despre relații colegiale îmbunătățite, mediu de viață pozitiv, școli mai sigure, familii mai puternice, comunități mai bune. Prin formarea caracterului, cadrele didactice își pot ajuta elevii să-și atingă potențialul maxim.

Dezvoltarea abilităților sociale și emoționale ale elevilor cu CES

Dezvoltarea abilităților sociale și emoționale ale elevilor cu CES poate fi realizată prin activități ce stimulează comunicarea, intercunoașterea,

autodezvăluirea. Voi trece în revistă câteva exemple de astfel de activități, utile în activitatea cadrelor didactice care au la clasă elevi cu CES. „***Ne lăudăm prin desene***” este un joc care prin desenarea propriei persoane se scot în evidență calitățile personale. Acesta joc poate fi util în mod special pentru elevii care se exprimă verbal cu dificultate., „***Cartea mea de vizită***” , un alt asemenea joc, presupune realizarea de către participanți a propriilor cărți de vizită, forma și conținutul să scoată în evidență calitățile personale. O altă tehnică este „***Desenul grupului***”. Aceasta contribuie la facilitarea libertății de manifestare, reducerea anxietăților, eliminarea inhibițiilor, descărcarea tensiunilor, realizarea unui contact verbal și nonverbal între membrii grupului, antrenarea răbdării și acceptarea regulilor de grup, cunoașterea copilului și a abilităților de interacțiune în grup, încurajarea exprimării sentimentelor atât prin desen cât și prin povestirea desenului. Instrucțiunile pe care le dăm grupului sunt următoarele: „Aveți în fața voastră o coală mare de hârtie. Fiecare dintre voi își poate alege un loc pe această coală. Este bine să vă alegeți locul în așa fel încât să-i lăsați și colegului de lângă voi un loc la fel de mare ca și al vostru. Fiecare poate desena ce dorește. Important este să aveți răbdare și să utilizați spațiul pe care l-ați ales. Aveți alături culorile, trei cutii de creioane colorate, le puteți folosi. Dacă aveți nevoie mai mulți de aceeași culoare, o veți folosi pe rând în ordinea pe care o veți stabili împreună”. După ce fiecare copil și-a terminat desenul este bine să povestească ce a desenat. Ceilalți îl vor asculta și îl vor ajuta dacă va fi nevoie. În final, toți copiii, în grup, vor da un nume acestui desen. Își pot denumi separat propriul desen, scriindu-ți numele în dreptul lui, iar în final vor ajunge la un acord privind denumirea întregului desen. În timpul aplicării acestui exercițiu se observă care sunt relațiile în cadrul grupului. Dacă se ajută între ei, dacă-și respectă colegii, dacă au răbdare până le vine rândul la o anumită culoare și, mai ales, dacă încearcă să deseneze în spațiul colegilor de grup. Prin tehnica „***Grupurile zumzăitoare***” elevii sunt împărțiți în grupe de câte patru persoane pentru a le permite și celor mai timizi să-și exprime opiniile. Rezultatele muncii în echipă vor fi prezentate de un singur elev, fără a se nominaliza elevii care au avut o anumită idee. La început prezentarea o vor face elevii care nu au probleme de comunicare. Pe măsură ce elevii se vor familiariza cu această tehnică, sarcina prezentării rezultatelor finale va reveni și celor mai timizi. O altă tehnică este „***Obiecte găsite***”. Aceasta produce amuzament și energie, contribuind la dezvoltarea abilităților de comunicare și negociere. Se va cere elevilor ca timp de câteva minute să iasă din clasă și să revină aducând cu sine un obiect pe care l-au găsit în afara clasei. Ei au sarcina de a prezenta cât mai frumos obiectul respectiv și, chiar mai mult, să convingă învățătorul să îl cumpere. Tehnica „***Mângâierea îngerilor***” (pe un fond muzical adecvat, copiii așezați pe două rânduri față în față, având roluri de îngeri, ating colegul care trece încet, cu ochii închiși, prin culoarul rândului format) urmărește coeziunea clasei, respectul față de ceilalți, echilibru individual psihic. Prin atingere, copiii transmit colegului gânduri de afecțiune, precum un înger. Tehnica „***Rotația desenelor***” (copiii așezați în jurul unei mese, vor desena timp de 3-5 minute pe foile primite ce doresc. La comanda Stop! elevii vor da foaia colegului din dreapta care va desena ce dorește timp de 5 min.

Desenele se vor roti de la un coleg la altul, până vor reveni elevului – posesor. Prin acest exercițiu se urmărește dezvoltarea abilităților de rezolvare a problemelor și conflictelor, respectul față de colegii de grup, dezvoltarea creativității). Fiecare dintre modalitățile prezentate contribuie la integrarea copiilor cu CES în grupul de elevi, creșterea cooperării, autodezvăluirii, acumularea de noi cunoștințe.

Experiențe ludice de învățare în clasele incluzive

Sentimentul de bucurie pe care îl experimentează elevii în timpul experiențelor de învățare constituie un indicator deosebit de important. Această stare de bine a elevilor face eficientă incluziunea copiilor cu CES în învățământul de masă. Considerată a fi mai amuzantă și mai plăcută, învățarea prin mișcare are valoarea unei (re)surse într-o clasă incluzivă, inclusiv pentru experimentarea de sentimente pozitive, atât în învățare, cât și în interacțiunea cu colegii. Activitățile prin care elevii se află în mișcare pot genera și nutri persistența în sarcinile de învățare și, de asemenea oferă posibilitatea exteriorizării energiei pe care copiii o dețin fără a-și abandona scopul.

Exerciții de învățare prin mișcare eficiente în clasele care conțin elevi cu CES:

1. Cercurile comunicării (împărtășirii) Acest joc reprezintă o modalitate distractivă prin care elevii pot afla răspunsurile la teme, se întâlnesc unii cu ceilalți, pot juca diferite roluri (în acord cu sarcina de învățare) etc. Elevii formează două cercuri concentrice și se poziționează față în față cu un partener membru al celuilalt cerc astfel încât să se poată roti în jurul cercului. Membrii cercului din interior se poziționează cu fața spre exteriorul cercului stabilind contact vizual cu partenerul din cercul exterior și de asemenea stau lipiți umăr de umăr. Elevii din cercul exterior se poziționează fiecare în dreptul unui coleg din cercul interior formându-se astfel două cercuri concentrice care din exterior nu permit decât vederea spatelui elevilor. În calitate de coordonator al jocului poți să stabilești în ce direcție urmează să fie făcută rotația (spre stânga, dreapta) și monitorizezi schimbarea partenerului.

2. Mingea întrebărilor: Se împarte clasa în grupuri mici și se dă fiecărui grup o minge (preferabil să fie maxim patru grupuri). Membrii fiecărui grup vor fi așezați în cerc, iar grupurile dispuse astfel încât să permită transferul (pasarea) mingii către membrii unui alt grup. La tablă, profesorul va scrie concepte relevante din tema zilei. Posesorul mingii din fiecare grup va arunca (pasa) mingea către un membru al altui grup. Cel care receptează mingea va trebui să formuleze o întrebare asociată unuia dintre conceptele existente pe tablă pe care profesorul îl citește. Răspunsul va fi stabilit cu ajutorul tuturor colegilor de grup. Mingea se plimbă între grupuri fără a se repeta elevii care prind (sau aruncă) mingea, până la epuizarea termenilor de pe tablă; timpul pentru fiecare întrebare este același, pentru fiecare participant.

3. Autobuzul: Toți elevii se află într-un „autobuz”, iar fiecare dintre aceștia alege să coboare pe o parte a autobuzului în funcție de alegerea făcută. Organizarea activității presupune: 1. Pe podeaua clasei sunt trasate două linii paralele (cu creta, din panglici, bandă adezivă etc.) astfel încât toți elevii să se poată poziționa între acestea („în autobuz”); 2. Profesorul citește elevilor o întrebare și oferă două variante de răspuns pentru aceasta; 3. Elevii care aleg prima variantă de răspuns „coboră din autobuz” pe partea dreaptă; 4. Elevii care aleg a doua variantă de răspuns „coboră din autobuz” pe partea stângă; 5. Elevii care au ales „să coboare corect” de cele mai multe ori preiau rolul profesorului.

Dintre **efectele pozitive pe care le au aceste activități la nivelul elevilor cu dizabilități pot fi enumerate:** *creșterea numărului de prieteni, experimentarea inițiativelor în relațiile sociale, accesul mai larg la un curriculum general, dobândirea și generalizarea competențelor, incluziune sporită în mediile viitoare, atingerea sporită a obiectivelor planului individualizat de educație, identificarea modelelor de roluri pentru abilități academice, sociale și comportamentale, prietenii, pregătește toți elevii pentru viața adultă, rezultatele academice mai mari, creșterea nivelului de coeziune al clasei, oferă posibilitate de manifestare, experimentarea sentimentelor pozitive (bucuria).*

Beneficiile incluziunii pentru elevii fără cerințe educaționale speciale sunt următoarele: *dezvoltarea prieteniiilor semnificative, creșterea aprecierii și acceptarea diferențelor individuale, înțelegerea și acceptarea sporită a diversității, respect pentru toți oamenii, instrumentare pentru viața adultă într-o societate incluzivă, oportunități de a stăpâni activități prin implicare directă, rezultatele academice crescute..*

BIBLIOGRAFIE:

Verza, E., Păun, E. „Educația integrată a copiilor cu handicap”, Unicef, 1998

Popescu, E., Pleșă, O. (coord) „Handicap, retardare, integrare”, București, Pro Humanita, 1998

Vrășmaș, T. „Învățământ și/sau inclusiv”, Ed. Aramis, 2001.

Purcia, D. C.- Etiologia și tipologia dificultăților de învățare a scris-cititului și matematicii la elevi. Editura Psihomedica. Sibiu, 2006.

Sarivan Ligia- Predarea interactivă centrată pe elev, Educația 2000+, București, 2005

Singer Mihaela, Voica Cristian – Recuperarea rămânerii în urmă la matematică, Educația 2000+, București, 2005

Robinson, Ken, 2014, Descoperă-ți Elementul, Editura Publica, București, 300 pagini;

Vrășmas, Traian, 2015, Cerințele speciale și dizabilitatea în educație. O perspectivă internațională, Editura Didactică și Pedagogică, R.A., București, 250 pagini;

Wyman Kara, 2017, Great Activities that Get Students Moving and Make Learning More Fun, disponibil la <http://education.cu-portland.edu/blog/teaching-strategies/activities-get-studentsmoving/>

Dumitru, G., Bucurei, C, Cărăbuș, C., 2006, Integrarea elevilor cu cerințe educative speciale, Editura Mirton, Timișoara

Cucoș, C., Pedagogie, 2006, Editura Polirom, Iași

Miftode, V. (coord.), 1995, Dimensiuni ale asistenței sociale: forme și strategii de protecție a grupurilor defavorizate, Editura Eidos, Botoșani

Tomșa, G., 2000, Consiliere școlară, , Credis, București

DESCRIEREA UNEI METODE APLICATIVE DE INTEGRARE A COPIILOR CU CES

PROF. LAURA GALAFTION

Am asistat la o lecție desfășurată la grădiniță pe o grupă mixtă de copii preșcolari în care erau incluși și 2 copii cu nevoi speciale: unul autist și unul cu deficiență neuro-locomotorie, cu vârste mai mari decât copiii de grădiniță.

- Povestea terapeutică – strategie de consiliere socio-emoțională a școlarului mic

- Poveștile au funcție ludică și formativă, personajele constituind fie modele de urmat în viață pentru copii (Albă ca Zăpada, Făt - Frumos) fie modele de evitat (Vrăjitoarea, Zmeul cel rău). Poveștile din cadrul atelierului de dezvoltare personală pot fi ușor modificate și construite astfel încât funcția formativă să fie explorată la maximum. Un instrument util poate fi orice carte de povești prin intermediul căreia se identifică și modifică credințele iraționale care generează patologii și suferință copiilor, și în paralel se asimilează credințe raționale care generează o stare de sănătate psihică, emoțională și comportamentală pentru copii, ajutându-i să se dezvolte armonios din punct de vedere psihologic. Așadar, prin conținutul psihologic integrat în fiecare poveste, educatorii vor reuși mai bine să contribuie la dezvoltarea unor copii raționali, sănătoși din punct de vedere psihologic, emoțional și comportamental.

Iată un exemplu de activitate ce poate fi implementată în atelierul de autocunoaștere pentru dezvoltarea competențelor socio-emoționale, cognitive și practice.

Să gândesc rațional și practic

Scopul lecției: promovarea unui stil de viață sănătos, familiarizarea copiilor cu aspecte privind viața și mediul înconjurător.

Competențe vizate: realizând această activitate, copilul va fi capabil:

- să explice apariția unor fenomene înconjurătoare, plante sau obiecte relaționând-o cu gândurile raționale/ sănătoase;
- să dea exemple de situații raționale care pot genera producerea unor alimente sau plante ;

- să dea contraexemple de gânduri sănătoase alternative prin care se poate evita frica de a face un lucru.

Materiale necesare:

- imagini din povești;
- răsaduri și unelte de grădinărit;
- semințe de dovleac și dovleci de plastic;
- pagină de colorat;
- seră.

Descrierea activității:

Aflați în parcul școlii din Penacova, copiii stau în semicerc pe iarbă și li se amintește conținutul poveștii „Dovleacul uriaș”, se insistă asupra gândurilor și emoțiilor pe care le aveau personajele când era pusă în fața evenimentelor din poveste, cum se schimbă aceste emoții când ei reușesc să-și învingă frica și găsesc ieșirea din situațiile limită în care se află.

Se prezintă prima imagine „Căsuța din dovleac” și se cere elevilor să spună cum ia naștere un dovleac. Apoi se derulează firul poveștii în care pe rând dovleacul va deveni căsuța unor animăluțe mici, supusă unuor pericole exterioare. Care este expresia de pe fața animalelor din poveste? Sarcina elevilor este de a spune în dreptul fiecărui personaj ce este și ce rol are în poveste și ce trebuie să facă pentru a ieși din acea situație.

Se procedează la fel pentru fiecare din cele șase imagini, corespunzătoare momentelor principale ale poveștii:

- Dovleacul stă pe câmp;
- Pe rând ajung la el câteva mici vietăți;
- La un moment dat apare o vulpe prădătoare;
- Locatarii dovleacului vor să scape de ea;
- Dovleacul este rezistent și îi apără;
- Cei 4 prieteni sunt salvați.

Se revizuiesc toate situațiile în care apare acest dovleac.

- Ce trebuie să facă micii locatari să nu mai simtă frica? (să se gândească că nu este așa de rău cum cred, că pot găsi o soluție să iasă din încurcătură).

Elevii sunt antrenați într-un joc de ghicit: ce se ascunde în niște cutii?

Descriu fiecare situația.

- Ce gânduri ați avut în situația respectivă?
- Cum putem depăși aceste emoții?
- Ce putem să ne spunem?

Se cere copiilor să ghicească și să spună fiecare cu ce gânduri și-au schimbat emoțiile.

În completarea activității, copiii au fost antrenați într-o activitate practică pe terenul agricol al școlii, unde li s-a arătat cum se plantează un dovleac și în general alte plante care produc fructe sau legume. Fiecare a avut prilejul să-și sădească propriul dovleac și la toamnă probabil să-i culeagă.

Se încheie activitatea felicitându-i pe copii pentru munca depusă.

Oricare ar fi activitatea predominantă (jocul, dramatizarea, povestea) desfășurată în cadrul atelierului de dezvoltare personală a micilor școlari, câștigul în planul dezvoltării socio-emoționale a acestora este garantat putând fi limitat doar de imaginația și priceperea cadrului didactic de a pune în scenă un spectacol în care elevii să se descopere pe sine.

EXCURSIA ȘCOLARĂ - METODĂ EFICIENTĂ DE REALIZARE A EDUCAȚIEI ELEVILOR CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE

Prof. Înv. Primar Crina Constantinescu

*„Tot ceea ce n-avem de la naștere și de care avem nevoie
când suntem mari, ne este dat prin educație. Această educație ne
vine de la natură, de la oameni sau de la lucruri.”*

Jean Jacques Rousseau

Dicționarul explicativ al limbii române definește excursia ca reprezentând o călătorie sau o plimbare făcută, de obicei în grup, cu durata de o zi sau mai multe zile, în afara propriei localități, cu un mijloc de transport sau pe jos, având scop educativ și recreativ. Excursia școlară, este un bun prilej de a învăța, mai apreciat de către elevi decât orice altă oră desfășurată în clasă, indiferent de metodele folosite de dascălii școlii. Totodată, este un moment potrivit pentru a cunoaște mai bine elevii, astfel încât relația de apropiere creată în timpul excursiei să fie valorificată eficient odată cu reîntoarcerea în atmosfera sălii de clasă.

În cazul elevilor cu cerințe educative speciale excursiile contribuie la dezvoltarea simțului de observație și de orientare al acestora, la lărgirea orizontului lor geografic, dar și la dezvoltarea personalității și de creștere a sentimentului că aparțin unui grup, sentiment care de cele mai multe ori le lipsește. Cadrul didactic organizator expune (intenționat sau nu) membrii grupului la o diversitate de circumstanțe cu scop instructiv- educativ. Acesta este motivul pentru care el este obligat să acționeze și să reacționeze, dar și să analizeze minuțios feedback-ul oferit de participanți.

În ceea ce urmează voi prezenta „mostre” ale unei excursii de o zi realizată pentru elevi cu cerințe educative speciale, excursie realizată de către membrii corpului profesoral al Grupului școlar din Penacova, Portugalia. Multitudinea situațiilor și numărul mare de participanți nu-mi permit prezentarea întregului material rezultat, ci doar a unei selecții de aspecte și comportamente semnificative, în special pentru profesorii care organizează excursii sau sunt interesați de conduita elevilor cu CES în afara școlii.

În momentul în care un profesor proiectează o excursie cu scop educativ are în atenție câțiva factori: alegerea traseului, stabilirea programului, obținerea aprobărilor din partea conducerii școlii și a forurilor superioare, constituirea grupului.

Alegerea traseului și a activităților este o problemă dependentă de atitudinea și competența organizatorului. Profesorul stabilește traseul, gradul de dificultate și complexitate al acestuia în funcție de: scopurile excursiei, pregătirea fizică, vârsta și experiența participanților, anotimp, mijloacele de transport disponibile, resursele de timp și financiare existente etc. Pentru ca elevii să

realizeze finalitățile educative vizate de profesor, traseul ales trebuie să cuprindă o combinație armonioasă, echilibrată și variată de activități învățare și de recreare, ce i-ar stimula, le-ar menține interesul și i-ar transpune pe copii în situații generatoare de emoții pozitive.

În cazul de față s-a stabilit un traseu aplicativ în parcul din Penacova. Transportul elevilor s-a realizat cu un autocar pus la dispoziție de către

Consiliul local. Elevii care au necesitat autovehicule adaptate pentru căruciorul cu roți au venit separat, fiind însoțiți de personal specializat. Participanții și familiile lor au primit informații despre condițiile de masă, mijloacele de transport, alimentele și echipamentul necesar, precum și despre sarcinile pe care le vor îndeplini înainte, în timpul și după excursie, regulile ce urmează să fie respectate, data, locul plecării și întoarcerii.

Constituirea grupului implică o serie de aspecte ce privesc atitudinea din partea profesorilor și elevilor. Organizatorul va propune să fie însoțit în excursie de cadre didactice care au o relație optimă cu elevii. Este necesar ca un profesor însoțitor să fie înzestrat obligatoriu cu câteva abilități și atitudini specifice deplasării în excursie: respect față de sine și ceilalți, față de mediu, corectitudine, punctualitate, flexibilitate, toleranță, tact pedagogic, probitate morală etc. Nu este recomandabil ca elevii să fie acompaniați de pedagogi care manifestă atitudini negative față de ei, care sunt rigizi, intoleranți ori au vicii.

Punctualitatea este o noțiune greu de înțeles mai ales pentru elevii cu CES, excursia fiind doar un alt prilej de a o exersa. Pentru că deplasarea s-a efectuat cu autocarul, nu li se s-a permis copiilor să întârzie, întregul grup fiind obligat să-și adapteze programul în funcție de aceștia. Pentru ca elevii să învețe să fie punctuali, profesorul poate negocia cu ei anumite „sanctiuni”.

Pentru realizarea scopurilor instructiv-educative este important cum se constituie cadrul vizitei și cum se comportă elevii. Pentru ca aceștia să nu fie suprasaturați de informații exprimate în diferite forme, activitatea s-a desfășurat dimineața, când ei au cea mai bună dispoziție pentru receptare și cunoaștere. Tot acum, elevii și profesorii însoțitori au primit harta traseului și a punctelor de aplicație de pe traseu. Informațiile au fost în număr mic, adaptate nivelului lor de înțelegere.

- Punctul 1 de pe hartă l-a reprezentat poziția de plecare, iar în fiecare punct de pe hartă elevii au fost provocați să folosească materialele identificate, astfel:

- Punctul 2: Panou informativ cu exerciții de încălzire pentru brațe și trunchi;
- Punctul 3: Panou informativ cu exerciții de încălzire pentru picioare;
- Punctul 4: Băncuță din lemn pentru abdomene;
- Punctul 5: Panou de atenționare cu joc de identificare a colegilor folosindu-și, pe rând, simțul auditiv și tactil;
- Punctul 6: Dale poziționate la diferite distanțe pentru sărituri și bârnă lată din lemn pentru mers în echilibru;
- Punctul 7: Bări din lemn de diferite înălțimi pentru menținere în poziție atârnat;
- Punctul 8: Trepte din lemn pentru tracțiuni pe plan înclinat.

De remarcat este faptul că profesorii însoțitori nu au impus elevilor participarea la activitățile descrise mai sus. Rolul lor a fost doar de a-i sprijini și de a-i încuraja. Fiecare participare, oricât de mică, a fost aplaudată de către profesori și de către ceilalți elevi care au ales să nu participe. Atitudinea pozitivă a avut ca efect creșterea numărului de participanți de la un punct de aplicație la altul, deși sporea și gradul de dificultate.

Punctul final de pe traseu a fost marcat cu roșu și a fost reprezentat de un spațiu în care profesorii au organizat diferite jocuri, adaptate posibilităților elevilor cu CES. Implicarea în jocurile respective a fost resimțită de către copii ca un moment recreativ, în timp ce pentru cadrele didactice au reprezentat momente de exersare a abilităților și atitudinilor, fără a manifesta exigențele impuse de mediul școlar.

Oferta de jocuri propuse a fost variată, iar timpul alocat suficient pentru ca elevii să fie implicați permanent, evitându-se suprasolicitarea. Inițial, copiii s-au înscris preferențial la un anumit joc. Ulterior, după parcurgerea unor anumite categorii de jocuri, profesorul organizator anunța schimbarea grupului/ grupurilor prin sunetul unui fluier. A fost impresionantă răbdarea cu care elevii își așteptau rândul la un joc și felul în care îi încurajau pe cei implicați.

Modul de prevenire și de rezolvare a problemelor cu care se confruntă participanții unei excursii depinde foarte mult de atitudinea profesorului-

organizator, căruia îi revine cea mai mare responsabilitate. Dacă profesorii își asumă rolul de a desfășura o excursie care să determine învățări explicite și implicite din partea elevilor, atunci aceștia trebuie să proiecteze cu competență toate momentele excursiei și să anticipeze cât mai multe din posibilele probleme. Răspunderea asumată obligă cadrul didactic la o supraveghere permanentă a participanților și la intervenții pedagogice imediate cu scopul de preîntâmpinare ori remediere a unor situații. Pentru ca o excursie să devină într-adevăr un complex de situații de învățare în care elevii exersează atitudini, receptează informații și trăiesc stări de mare emoție, se cere o proiectare a acesteia, ținând obiective educative clar formulate, o monitorizare a activităților și un feedback adecvat. Profesorii nu ar trebui să uite nici o clipă că excursia școlară este un vast câmp educațional, în care elevii și pedagogii acționează și interacționează, că asupra lor se opresc privirile copiilor care le studiază atitudinile permissive ori autoritare și reacționează în funcție de acestea. Subtilitatea ori tăria profesorului în exprimarea cerințelor și a deciziilor determină grupul să-l urmeze cu încredere sau să i se împotrivască.

Cu certitudine, nu orice profesor are curajul și competența de a organiza o excursie școlară, dar credința asupra schimbărilor pozitive pe care aceasta le poate determina în viața elevilor cu cerințe educative speciale constituie un catalizator ce ne orientează pe calea dorită. Pe altarul unei excursii, profesorul-organizator jertfește pasiune, timp, energie, dar sacrificiu său face ca roadele pe care le culeg elevii pe parcursul excursiilor să fie mai bogate decât cele adunate în timpul unor nenumărate lecții. Așadar, succesul unei excursii îl putem cuantifica mai degrabă în multitudinea situațiilor genaratoare de emoții pozitive și a momentelor în care elevii își dezvăluie talente sau aptitudini care conduc la coeziunea grupului și consolidarea sentimentului de apartenență la grup.

Telling you a story!

Profesor: Alexa Doina-Felicia

Nu ne naștem cu toții sănătoși, înalți și frumoși și atunci avem nevoie în viață de un ajutor, de un ghid. De regulă, acesta îl găsim în părinții noștri, în medici, învățători și alții.

Într-o comună din Portugalia, Penacova, o școală poartă denumirea de Agrupamento de Escolas, deoarece a devenit școala matcă care are în grijă (în subordine) la rândul ei, alte 12 grădinițe și școli.

Profesorii de aici, fac parte dintr-una din categoriile sociale care au ales să își dedice viața creșterii și îndrumării unor copii mai năpăstuiți de soartă, copii cunoscuți ca având nevoi speciale.

La jumătatea lunii mai 2019, datorită acestui proiect Erasmus+, am ajuns în Penacova unde am avut onoarea de a vizita această școală și plăcerea de a fi invitate să *participăm* la câteva ore susținute de către profesoara Clara Correia. Scopul primar al acestor ore era deprinderea, deocamdată, de către două fete și un băiat, a metodelor, a felului în care trebuie și se poate aranja masa, masa din bucătăria fiecăruia, unde, cel puțin o dată pe zi, singur, sau în cadrul unei familii, ne așezăm ca să mâncăm.

Lecția s-a desfășurat în interiorul școlii, într-un gen de apartament, care simula o garsonieră deschisă, 2 în 1, cu un dormitor și o bucatărie, dar care includea și o mașină de spalat rufe, de exemplu.

Lângă masa din bucatărie era un necessary, un dulap cu compartimente pentru farfurii, pahare, căni, tacâmuri, fețe de masă, etc, tot necesarul așezării mesei, înainte de a se aduce mâncarea pe masă.

Dar, mai important decât aceste dotări, era poster-ul de pe peretele de lângă masă, de care se folosea profesoara pentru a le arăta celor trei elevi, pașii pe care urmau să îi parcurgă.

Cu tact, cu răbdare, cu acea grijă a mamei pentru copii ei, apelând la o *cunoaștere prin descoperire*, arătându-le, întrebându-i pe ei tot mereu, ghidându-i ce și de unde să ia și ce să facă mai departe cu obiectele respective, simplu, frumos, corect, masa a fost pusă în bucătăria noastră, a tuturor la acel moment.

Misiune îndeplinită!

S-a zâmbit, s-a râs, s-a comunicat într-o cu totul altă limbă, noi neștiind portugheza, iar ei nici românește, nici engleza, am apelat la semne, zâmbete, aplauze, universalul „Bravo!”, fiind calificativul nostru *evaluativ*.

Pentru că ora a fost una *demonstrativă*, a urmat și reversul medaliei: strângerea și punerea celor de pe masă la locul lor în dulapior, pentru că acești copii să fie *învățați* că trebuie să și strângă după ei, pentru a trăi într-un mediu curat și sănătos.

Dacă pentru acești elevi ora parcursă împreună a fost o *lecție de însușire a unor deprinderi* de viață, pentru noi, cele care am avut ocazia să fim acolo prezente, a fost o adevărată lecție de viață!

Într-o familie, poate copiii sunt marginalizați și îndepărtați de la treburile gospodărești ale casei, ori rolul acestor profesori de la Agrupamento de Escolas, rolul școlii în sine, este și de a îi pregăti pe acei copii cu nevoi speciale pentru viață, pentru perioada în care, probabil, vor trebui să își poarte singuri de grijă.

Rolul școlii în viața copiilor este uriaș și nu se rezumă doar la transmiterea cantitativă a unor cunoștințe teoretice.

Să fii tenace dar și cald, autoritar dar și blând, să respecti pentru a fi respectat, desigur că sunt doar foarte puține dintre atributele cu care ar trebui să fie însoțit un profesor!

Orice schimb de cunoștințe, de învățăminte, de impresii, ne face mai înțelepți și mai buni, ne îmbogățește mintea și spiritul, daruri de care beneficiem noi, după care suntem obligați să le revărsăm din prea plin peste cei pe care îi întâlnim spre modelare toamnă de toamnă: elevii noștri!

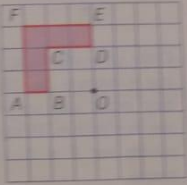
SECVENȚE DIN ORELE DE MATEMATICĂ
(la care a asistat prof. NIREȘTEAN MIRCEA TEOFIL în cadrul
Proiectului ERASMUS + „TOȚI DIFERIȚI, TOȚI EGALI”,
PENACOVA - PORTUGALIA)

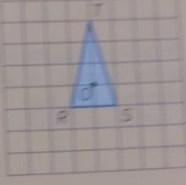
Prof. NIREȘTEAN MIRCEA TEOFIL a asistat la mai multe ore de matematică, la diferite clase. În cele ce urmează voi atașa secvențe de le aceste ore:

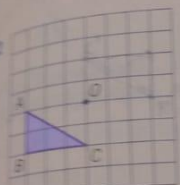

Constrói, por reflexão central de centro O , a imagem de cada uma das figuras.

Resolução:
 O ponto O' coincide com o ponto O .
 O ponto M' é a imagem de M e o ponto N' é a imagem de N .
 $\overline{MO} = \overline{M'O}$ e $\overline{NO} = \overline{N'O}$

1.3

1.4

1.2

2.1 Constrói um triângulo $[MNP]$ de lados 3 cm, 4 cm e 6 cm. Constrói o triângulo $[M'N'P']$, a imagem do triângulo $[MNP]$ pela reflexão central de centro M .

2.2 Justifica que:

- os triângulos $[MNP]$ e $[M'N'P']$ são iguais.
- $\overline{PN} = \overline{P'N'}$

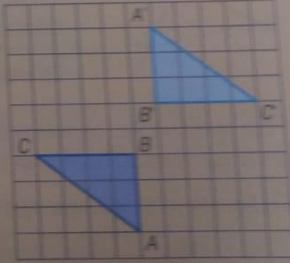
3. Observa a figura ao lado.

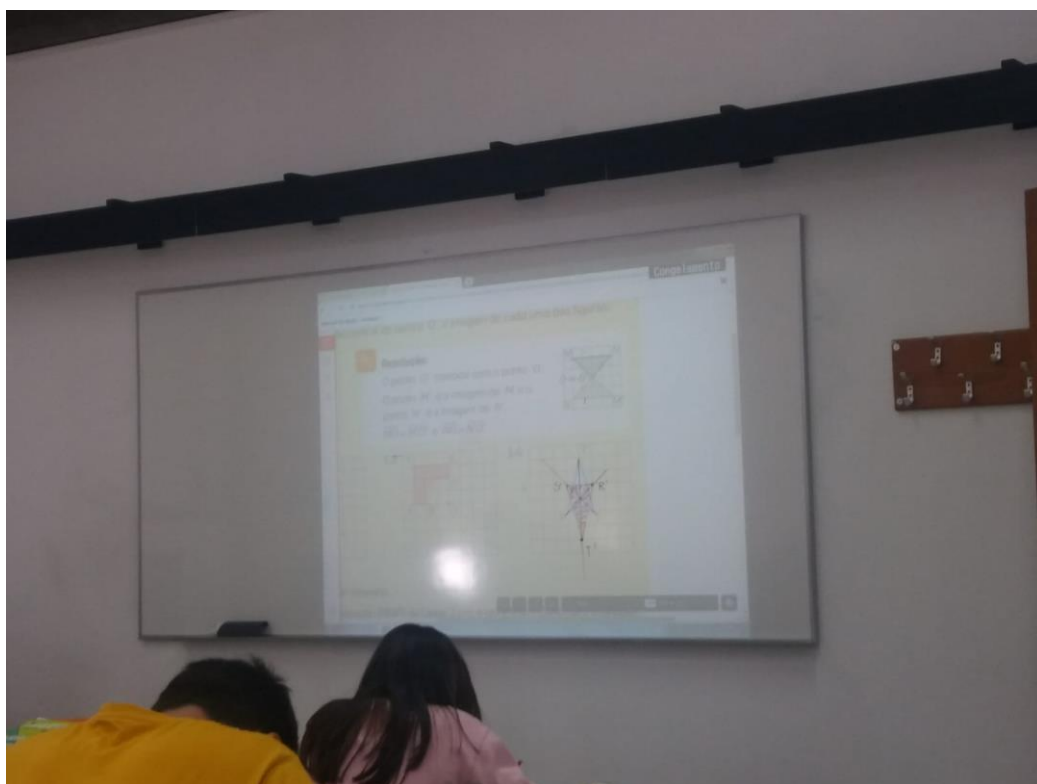
3.1 Constrói a imagem do triângulo $[SOL]$ pela reflexão central de centro T e designa o triângulo obtido por $[S'O'L']$.

3.2 Completa as igualdades:

- $\overline{S'O'} =$
- $\overline{O'L'} =$
- $\overline{S'L'} =$
- O ângulo $\angle LOS$ é igual ao ângulo .

4 O triângulo $[A'B'C']$ representado na figura ao lado é imagem do triângulo $[ABC]$ por uma reflexão central. Descobre o centro da reflexão central e designa-o por O .

Capítulo 5

Vou aprender a...

- Definir mediatriz de um segmento de reta.
- Construir a mediatriz de um segmento de reta, utilizando régua e compasso.
- Reconhecer as propriedades da mediatriz de um segmento de reta.

Mediatriz de um segmento de reta

Tarefa

Desenha, no teu caderno, um segmento de reta e traça a reta perpendicular a esse segmento no seu ponto médio. Segue o método indicado, utilizando régua e compasso.

Trança um segmento de reta de extremos E e F , de modo que $EF = 3\text{ cm}$.

Com uma abertura maior do que a metade de $[EF]$, trace dois arcos que se intersectem em dois pontos. Designa esses pontos por R e S , respetivamente.

Trança a reta RS e designa o ponto de interseção por M .

Verifica que a reta RS é perpendicular ao segmento de reta $[EF]$ e M é o ponto médio do segmento de reta $[EF]$.

A reta que acabaste de traçar na tarefa é a **mediatriz** do segmento de reta $[EF]$.

Mediatriz de um segmento de reta, num dado plano, é a reta perpendicular a esse segmento no ponto médio.

Propriedades da mediatriz

1. Os pontos da mediatriz de um segmento de reta são equidistantes das respetivas extremidades desse segmento.

Seja m a mediatriz de $[AB]$ e P um ponto da mediatriz. Como m é mediatriz de $[AB]$, m é perpendicular a $[AB]$ no ponto médio, M , de $[AB]$. Logo, $\widehat{AMP} = \widehat{MBP}$ e $\widehat{AMP} = \widehat{MBP} = 90^\circ$. Os triângulos $[AMP]$ e $[MBP]$ têm um lado comum, $[MP]$. Pelo critério L.A.L., os dois triângulos são iguais e, em triângulos iguais, a ângulos iguais (os ângulos retos) opõem-se lados iguais. Então, $\widehat{PA} = \widehat{PB}$, ou seja, o ponto P está equidistante dos extremos A e B de $[AB]$.

2. Um ponto equidistante dos extremos de um segmento de reta pertence à respetiva mediatriz.

Exercícios e problemas

Em qual das seguintes figuras a reta t é mediatriz do respetivo segmento de reta? Explica porque não escolheste as outras.

Na figura ao lado, tem-se $\overline{AB} = \overline{BC} = \overline{CD} = \overline{DE} = \overline{FG}$. Usando as letras A, B, C, D, E, F e G , indica todos os segmentos de reta da figura que têm por mediatriz:

2.1 a reta m ;

2.2 a reta n .

3. Traça um segmento de reta $[AB]$ e constrói a sua mediatriz com régua e compasso. Assinala um ponto C sobre a mediatriz e **mostra** que a circunferência de centro C e de raio $[CA]$ passa no ponto B .

4. Na figura ao lado, M é o ponto médio do segmento de reta $[PQ]$ e o ponto R está equidistante dos extremos do segmento de reta $[PQ]$. **Justifica** que:

4.1 os triângulos $[RMQ]$ e $[RMP]$ são iguais;

4.2 $\widehat{QMR} = \widehat{RMP} = 90^\circ$;

4.3 a reta RM é a mediatriz do segmento de reta $[PQ]$.

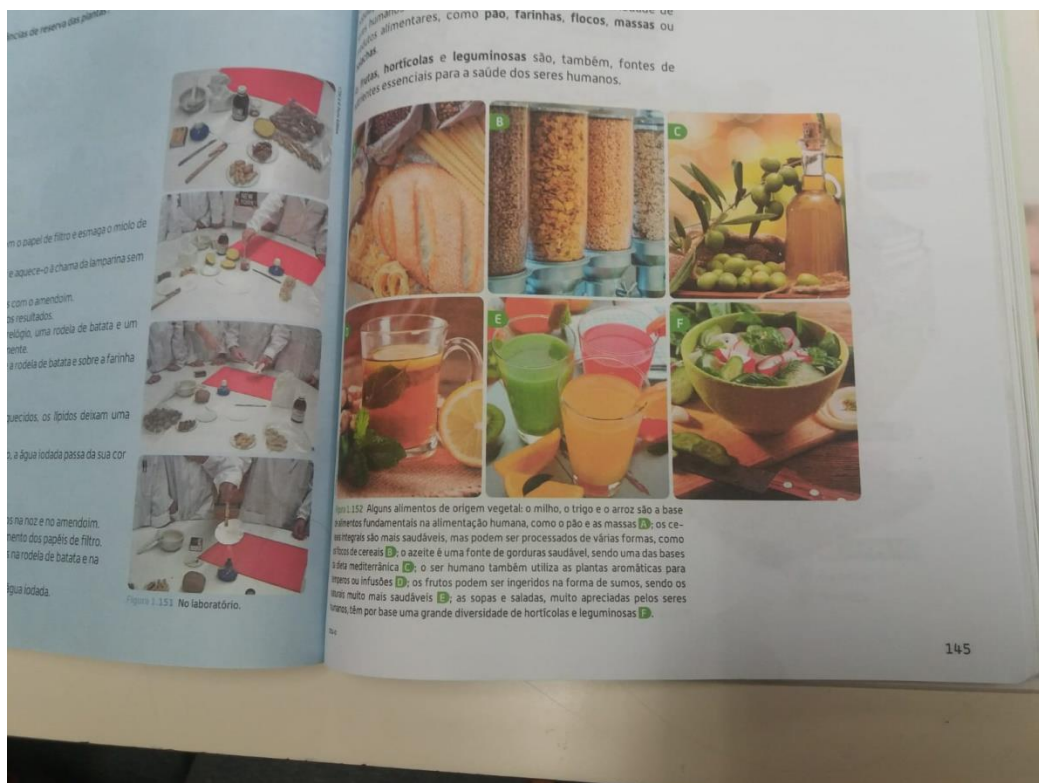
5. Observa a figura seguinte.

5.1 A reta r é a mediatriz do segmento de reta $[AB]$. Assinala o ponto B , que foi apagado.

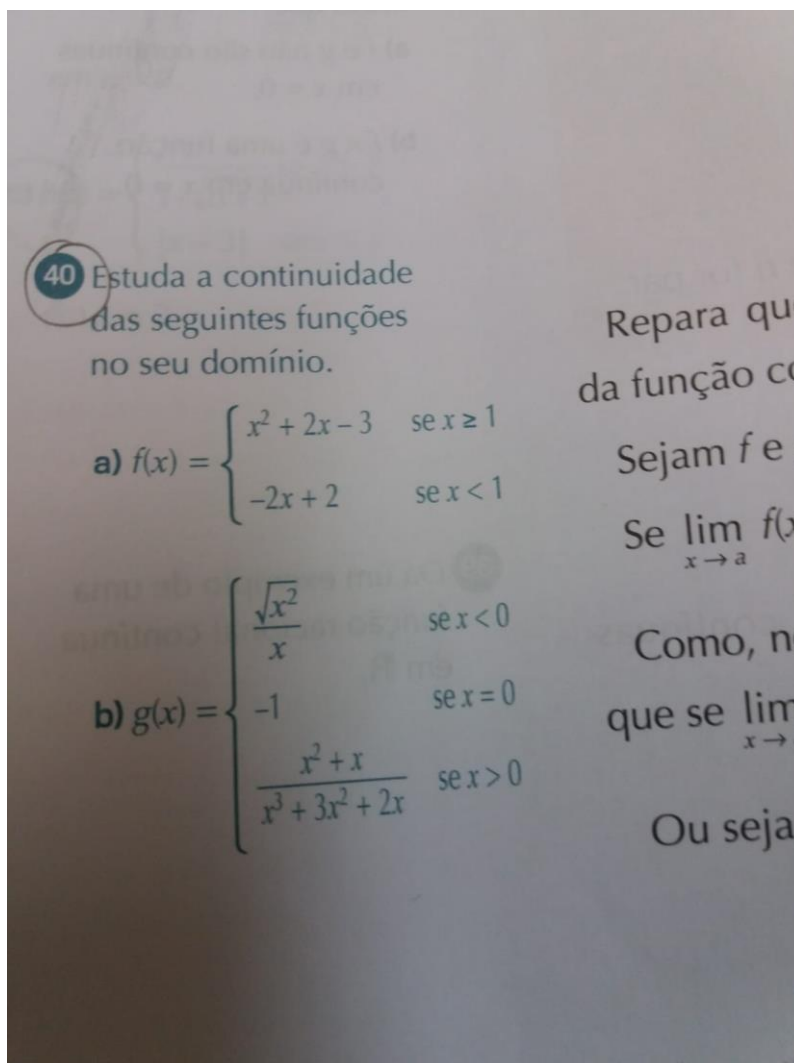
5.2 Para o triângulo $[MNP]$, completa:

«A reta s é a _____ do lado $[MN]$. O segmento de reta $[NQ]$ é a _____ relativa ao lado $[MP]$.»

La școala AGRUPAMENTO DE ESCOLAS DE PENACOVA, PORTUGALIA, profesorii și elevii beneficiază de tablă interactivă și de manuale digitale, profesorul proiectează lecția din manual pe tabla interactivă, explică elevilor lecția, elevii urmăresc lecția și exersează cunoștințele predate pe manualul propriu, având posibilitatea fixării acestora cu ușurință.

În privința metodelor și strategiilor didactice, acestea sunt cu preponderență interactive așa cum se folosesc și în învățământul românesc. În scopul incluziunii elevilor cu cerințe educative speciale se folosesc toate formele de integrare/ incluziune, în așa fel încât elevul să beneficieze de șanse egale la educație ca și copiii normali, se folosesc metode didactice interactive, diferențierea și individualizarea sarcinilor de învățare, a mijloacelor de învățământ necesare unei mai bune înțelegeri a cunoștințelor predate.

CUPRINS

Introducere	3
„TOȚI DIFERIȚI, TOȚI EGALI” – Proiect Erasmus+ analiza comparativă a modalităților de incluziune și educare a elevilor cu cerințe educative speciale	
aspecte teoretice privind incluziunea școlară, pedagogia diversității și educația diferențiată, curriculum diferențiat	5
Incluziunea școlară.....	5
Pedagogia diversității și educația diferențiată.....	8
Curriculum diferențiat.....	10
Forme și modalități de înțelegere a accesului și integrării copiilor cu dizabilități și/sau cerințe educaționale speciale în școlile incluzive	13
Standardele europene privind incluziunea școlară.....	16
Legislația UE.....	16
Sistemul de învățământ din Portugalia.....	24
Învățământul postliceal non-terțiar	26
Educație și formare pentru tineri și adulți.....	26
Învățământul superior	27
Criteriile de admitere și alegerea școlii.....	28
Grupuri de vârstă și gruparea elevilor.....	28
Curriculum, discipline.....	28
Metode și materiale de predare	29
Certificare.....	30
Planuri individuale	30
Limite	31
Analiza comparativă a celor două sisteme de învățământ	32
Structura studiilor.....	34
Politicile educaționale în ceea ce privește calitatea:	36
Sistemul de notare.....	36
Metode de evaluare	37
Autoevaluarea internă a calității educației:	39
Evaluarea externă a calității educației.....	39
Constatări:	42
Integrarea copiilor cu cerințe educative speciale în școlile de masă.....	43
Strategii utilizate în educația integrată:.....	43
Metode interactive utilizate în predarea copiilor cu dificultăți de învățare	45
Metode de predare-învățare-evaluare utilizate pentru elevii cu cerințe educative special la dezvoltare personală.....	48
Descrierea unei metode aplicative de integrare a copiilor cu CES -	53
Excursia școlară - metodă eficientă de realizare a educației elevilor cu cerințe educative speciale	566

Telling you a story!	600
Secvențe din orele de matematică (la care a asistat prof. Nireștean Mircea Teofil în cadrul proiectului Erasmus + „Toți diferiți, toți egali”, Penacova - Portugalia)...	644